

# XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

## ПЪРВА РЕДОВНА СЕСИЯ

### Стенографски дневникъ

НА

### 29. заседание

Петъкъ, 12 априль 1940 г.

(Открито въ 15 ч. 45 м.)

Председателствувалъ председателятъ Никола Логофетовъ. Секретари: Николай Султановъ и Димитъръ Сараджовъ.

#### СЪДЪРЖАНИЕ:

|                                                                                                                     | Стр. |                                                | Стр. |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------------------------------------------------|------|
| Отпуски . . . . .                                                                                                   | 693  | Говорили: Д-ъ Н. Николаевъ . . . . .           | 693  |
| Питания . . . . .                                                                                                   | 693  | Д-ръ Н. Сакаровъ . . . . .                     | 698  |
| Предложения . . . . .                                                                                               | 693  | Д-ръ И. Бешковъ . . . . .                      | 706  |
| По дневния редъ:                                                                                                    |      | Д. Христовъ . . . . .                          | 712  |
| Законопроектъ за бюджета на държавата за 1940 бюджетна година (Първо четене, — продължение разискванията) . . . . . | 693  | Дневенъ редъ за следващото заседание . . . . . | 713  |

**Председателъ Никола Логофетовъ:** (Звъни) Има нуждния брой народни представители. Отварямъ заседанието.

(Отсъствуватъ следните народни представители: Борисъ Мончевъ, Георги Михайловъ, Георги Чалбуровъ, Георги Миковъ, Георги Кендеровъ, Гето Кръстевъ, Димитъръ Сараджовъ, Екимъ Екимовъ, Кирилъ Минковъ, Марко Сакарски, Рашко Атанасовъ, Симеонъ Кировъ, Стефанъ Радичковъ, Тото Маровъ и Христо Таукчиевъ.)

Има да направя следните съобщения.

Разрешилъ съмъ отпущкъ на следните народни представители:

на г-нъ Николай Султановъ — 1 день, за 9 т. м.;  
на г-нъ Рашко Атанасовъ — 2 дена, за 11 и 12 т. м.;  
на г-нъ Георги Михайловъ — 1 день, за 12 т. м.;  
на г-нъ Иванъ Керемидчиевъ — 1 день, за 9 т. м. и  
на г-нъ Гето Кръстевъ — 1 день, за 12 т. м.

Постъпило е питане отъ домския народенъ представителъ г-нъ Стоянъ Омарчевски до г-на министра на търговията, промишлеността и труда относно повишение цената на гнона.

Постъпило е питане отъ плевенския народенъ представителъ г-нъ Игнатъ Хайдудовъ до г-на министра на благоустройството, относно цигата при с. Борилъ и наводненитъ 10,000 декара работна земя.

Питанията ще се изпратятъ на съответните министри, за да отговорятъ.

Постъпило е отъ Министерството на войната предложение за одобряване добавянето на новъ чл. 2а къмъ чл. 2 на договора отъ 26 августъ 1937 г. за даване индустриална концесия за производство на самолети на акционерно дружество „Български Капрони“ — София.

Постъпило е отъ Министерството на войната предложение за освобождаване въздухоплавателното дружество „Ерф Францъ“ отъ задължението да поддържа презъ 1939 г. въздушната служба по линията Драгоманъ—София—Пловдивъ—Свиленградъ, съгласно договора, сключенъ на 16 мартъ 1931 г. („Държавенъ вестникъ“, брой 8, отъ 14 априль 1931 г.)

Постъпило е отъ Министерството на войната предложение за одобряване на договора, сключенъ на 7 юлий 1939 г. между българското правителство и италианското въздухоплавателно дружество „Ала Литориа“ — Римъ, за отдаване на експлоатация отсѣчката надъ българска земя София—Солунъ отъ въздушната линия Римъ—Бриндизи—Тирана—Солунъ—София.

Тия предложения ще се раздадатъ на г-да народниятъ представители.

Пристъпваме къмъ точка първа отъ дневния редъ:

**Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1940 бюджетна година — продължение разискванията**

Има думата народниятъ представителъ г-нъ д-ръ Николай Николаевъ.

Предупреждавамъ г-да ораторитъ да се ограничатъ въ рамките на правилника — да говорятъ по единъ часъ, толкова повече, че днесъ е петъкъ и голѣма частъ отъ г-да народните представители ще бързатъ да си отидатъ. Частъ е близу 4. Ако г-да ораторитъ говорятъ по единъ часъ, до 8 ч. ще се изкажатъ четири оратори. Моля да спазвате правилника.

**Д-ръ Николай П. Николаевъ:** (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Следъ обширного изложение на г-на министра на финанситъ по бюджетногопроекта, задачата на всички, които ще взематъ думата при общитъ разисквания по него, е значително блексна, понеже г-нъ министърътъ ни снабди съ най-изобилни данни, които хвърлятъ пълна свѣтлина върху основните ръководни съображения при изграждането на тазгодишния бюджетъ.

Изложението на г-на министра наистина имаше една здрава база, една много добра аргументировка и поради това напълно заслужени бѣха живитъ одобрения, съ които народното представителство изпрати това компетентно изложение. Ние дължимъ благодарностъ на г-нъ Божиловъ за голѣмия трудъ, който той си даде да освѣтли чрезъ насъ българския народъ върху необходимостта отъ цѣла редица сериозни финансови мѣроприятия и върху възможността да бъдатъ тѣ осъществени по сравнително безболезненъ начинъ.

Като финансовъ експертъ, г-нъ Божиловъ бѣше напълно правъ да съсредоточи вниманието си върху приходната частъ на бюджета и специално върху техниката по увеличаване на държавните приходи, основана върху стопанскитъ възможности на българския народъ съ огледъ на свѣтовната стопанска и финансова действителност. Въ своето изложение той застана единствено върху тая техническа основа, която се свежда къмъ следното: да се намфрятъ сигурни срѣдства за задоволяване на редица неотложни държавни нужди, които въ тоя моментъ се представятъ по-императивно, отколкото всѣки другъ пътъ. Споредъ него, тия срѣдства днесъ могатъ да се търсятъ

главно от данъчните постъпления, които трябва да се засилят чрез увеличаването на националния доход, чрез активизиране и рационализиране на данъчната администрация, чрез увеличаване размъра и прогресията на съществуващите облагания и, най-после, чрез въвеждането на нови облагания. Към други източници — заеми, използване на обществени фондове, намаляване процента на банковното покритие, пускане на нови монети и пр. — г-н министърът смята, че днес не може да се пристъпи, било поради съществуващите условия, било поради използването по рано на някои от тия източници. Стойки твърди на своята чисто техническа позиция, г-н Божилов съвременно отхвърля финансовия песимизъм и ни увери, че въпреки трудността и сложността на задачите, пред които е изправена българската държава, ние имаме право да гледаме с спокойствие и доверие към бъдещето.

Но, г-да народни представители, при това толкова изобилно съ цифрови данни, толкова обстойно изложение на г-на министъра на финансите върху бюджетопроекта, построен върху широката плоскост на съвременната стопанска и финансова действителност и с оглед на почти всички български проблеми от финансов и стопански характер, не може да се даде една твърде ограничена рамка на общият разисквания по бюджета. Изложението на г-на министъра ни поставя пред голямото изкушение да навлезем и ние в една широка и сложна материя, която наистина има тесна връзка с държавния бюджет, но не съставлява още самата същност на бюджета. При тия общи разисквания ние имаме дълг, като не напускаме здравата техническа основа на бюджета, да бъдем въоръжени с будното чувство на общественика, който живее с болките, страданията и тежненята на своя народ и с трезвия и вдълбочен поглед на политика, който е проникнат от съзнанието, че българската държава е върховното упование, най-светлата надежда и най-висшата утеха на народа ни. На нас, г-да народни представители, не е позволено да изпадаме въ положението на оня учен, който, като се е вдълбочил да разглежда природата под микроскопа си, за да открие най-съкровените тайни на живота, е загубил способността да вижда света с собствените очи, престанал е да чувства трепета на надеждите, очарованията и разочарованията, с които е пълен светът около него.

Бюджетът е несъмнено най-важният акт на управлението на държавата. Чрез него се дават средства не само за обезпечаване съществуването на държавата, но и за разрешаване на ония многобройни и големи задачи от материален и духовен характер, които се поставят пред държавата от необходимостта тя да се грижи за всестранното благополучие на народа. Ето защо при разискванията по бюджета трябва да се поставят не само въпросите за намиране средства за задоволяване нуждите, но и да се преценят правилно и да се гарантират целесъобразно нуждите, за чието удовлетворяване се дават бюджетните средства. Заедно с това при разглеждането на бюджета се поставят на преглед абсолютно всички части на държавната машина, от най-важните лостове и лостове до най-дребните винтове и колела. И затова трябва да си поставим въпросите: действа ли правилно нашата държавна машина; има ли недостатъци в нейното устройство; има ли изхабени и ненужни части; трябва ли да се прибавят още лостове и колела в държавния механизъм; трябва ли да се отстранят някои търкания чрез засилване на смазката, или ще трябва да се намали някъде тая смазка, за да бъде резултатът още по-плодотворен?

При разглеждането на бюджета се подлага на преценка годността на цялата държавна система, посочват се мърките за отстраняване на недъзите и се очертават целите на държавната политика, както и средствата за тяхното постигане. Тая преценка винаги трябва да става с най-голямо внимание и с чувство на отговорност. Но въ времето като днешните необходимо е това внимание и това чувство на отговорност да се удвоят и утроят, защото всред изпитанията, въ които е поставен днес светът, България има нужда повече от всякога да бъде и предвидлива, и далновидна, и силна чрез своето единомислие и чрез творческия си размах.

Аз смятам, г-да народни представители, най-напред да хвърля един съвършено общ поглед върху бюджетопроекта, както той ни е представен. Това, което се хвърля веднага въ очи при преглеждането на тазгодишния бюджетопроект, то е, че разходите сж раздълени на редовни и извънредни. Аз намирам, че това посочване въ редовния бюджет на държавата и на извънредните разходи, при днешните условия, е една мърка много целе-

сообразна, много полезна. И което е още по-важно: за тзи извънредни разходи сж намърени необходимите приходи.

Редовните разходи по тазгодишния бюджет сж 8.011.676.000 л. срещу предвидени редовни разходи за 1939 г. от 7.626.280.000 л. Ние се намираме пред едно увеличение на редовния разходен бюджет от 385.396.000 л. Вещността увеличението е много по-голямо, защото по редовния бюджет за 1939 г. сж изразходвани въ по-малко 304.599.000 л. Следователно, за 1940 г. се предвижда едно увеличение на разходите спрямо действително извършените разходи въ 1939 г., възлизащо на 689.995.000 л.

Естествено е, че първият въпрос, който се поставя пред нас, народното представителство, което трябва да гласува това увеличение въ редовните разходи на държавата, е: как се разпределя това увеличение между отделните ведомства и за какви цели е предназначено? Поради липса на данни по отношение упражняването на бюджета за 1939 г. — по колко е разходвано за всяко министерство — аз не съм въ състояние да ви посоча какво е увеличението на бюджета на едно министерство въ сравнение с действителните разходи на това министерство през изтеклата година. Увеличението, което се явява въ сравнение с предвидените редовни разходи по бюджета за миналата година, е 385.396.000 л., разпределяно почти по всички ведомства въ различни размъри. Намаление имаме само по бюджета на държавните дългове от 5.902.000 л., по бюджета на Министерството на търговията, промишлеността и труда — 2.633.000 л. и по Главната дирекция на пощите, телеграфите и телефоните — 60.870.000 л. Последното намаление всецело и дори въ по-голям размър е от веществените разходи, тъй като въ бюджетопроекта на Главната дирекция на пощите, телеграфите и телефоните се предвижда едно увеличение на заплатите от 13.436.000 л. Струва ми се, че ще бъде от интерес за народното представителство да посоча увеличенията, както ги извлъкох от бюджетите. Тъ сж: Върховното правителство 684.000 л.; по Върховната и областните съветни палати — 581.000 л.; по Министерството на външните работи и на изповяданията — 4.298.000 л.; по Българската православна църква — 416.000 л.; по Министерството на вътрешните работи и народното здраве, за администрацията и полицията — 15.868.000 л.; за Главната дирекция на народното здраве — 29.703.000 л.; по Министерството на народното просвещение — 59.881.000 л.; по Министерството на финансите — 34.175.000 л.; по Министерството на правосъдието — 3.612.000 л.; по Министерството на войната — 62.891.000 л.; за Дирекцията на въздухоплаването — 97.220.000 л.; за Морско-рѣчна отбрана — 2.700.000 л.; по Главната дирекция на трудовата повинност — 3.898.000 л.; по Министерството на земеделието и държавните имоти — 131.616.000 л. Това увеличение, обаче, както ви обясни г-н министърът на финансите, обхваща и сумата 128.000.000 л., която, като извънреден кредит, гласувахме миналата година за увеличение бюджета на Министерството на земеделието. И по Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството е предвидено едно увеличение от 8.318.000 л.

Разбира се, че е интересно да се знаят тзи увеличения за какво се предназначават. От анализа, който можах да направя въ това време, сж което разполагах, аз дойдох до заключението, че по-голямата част от увеличенията сж предвидени за увеличаване на личния състав за заплати, сж изключение на увеличението по бюджета на Министерството на финансите. От цялото увеличение 34.000.000 л. по Министерството на финансите, 33 милиона и няколко стотин хиляди лева се предвиждат за веществени разходи и съвършено малкият остатък се дава за увеличение на персонала.

Извънредните кредити, които се предвиждат въ бюджета на държавата за 1940 г., възлизат на 450.342.000 л. През 1939 г. сж били предвидени и изплатени кредити по допълнителни бюджети, възлизащи на 689.247.000 л., или сж 238.905.000 л. въ повече от това, което се предвижда като извънредни кредити по бюджета за 1940 г.

Въ своето изложение г-н министърът на финансите, задавайки си въпроса, дали въ течение на останалите месеци от 1940 г. не ще се наложи гласуването на нови извънредни допълнителни кредити, много правилно избѣгна да даде утвърдителен отговор, тъй като действително никой не е въ състояние, особено при сегашната обстановка, да предвиди какви извънредни нужди биха се явили до края на годината. Въпросът дали биха се намърили средства за такива кредити не е безпокоителен, като се има предвид, че същата финансова администрация, под ръководството на същия министър на финансите, през

1939 г. е успяла да реализира една икономия от 304.509.000 л. от предвиденият разход. Тръбва да се има предвид, че тази икономия тази година може да се увеличи и поради обстоятелството, че увеличението на фонк заплати, поради преименуване на длъжности, както и заплатите за новооткрити длъжности, макар да са предвидени за цялата година, ще започнат да се изплащат едва от петия месец на годината, когато законът за бюджета на държавата ще влезе в сила. Сжщото важи и за увеличението в веществените разходи. Напълно оправдано е да се предполага, че и увеличението в веществените разходи, поради това, че изминаха вече 4 месеца от годината, няма да се разходват до края на годината в пълния размер, в който са предвидени.

Що се отнася до приходната част на бюджета, г-да народни представители, картината за нас е съвременно ясна след изложението на г-на министъра на финансите. Предвиденията за постъпленията, изобилно взето, са направени разумно, с оглед на действителните постъпления през 1939 г., както и с оглед на действителните постъпления през първите два месеца от 1940 г.

Чувствителното увеличение на постъпленията от прѣки данѣци, което е посочено в бюджета, се дължи, естествено на новите фискални закони, гласувани през тази сесия на Народното събрание. В това отношение предвиденията са направени с онази предвидливост, която се налага, когато имаме работа с нови облагания или с увеличения на съществуващи вече данѣци. Постъпленията от които през първата година трудно могат да се предвидят. Когато оперираме с приходната част на бюджета, налага се още по-голямо внимание и още по-голяма предвидливост, особено в времена като тия, които живѣем. Преди години единъ нашъ държавникъ казваше, че българският лев се крепи върху яйцето. Да не забравяме, че и сега голяма част от приходния ни бюджет се крепи върху нѣщо много по-крѣпко отъ яйцето. Характерътъ на голяма част от продуктите на нашето земеделско производство и ориентирането на нашия износъ в огромяната му част само къмъ единъ пазаръ — обстоятелства, които бѣха добре изтъкнати отъ г-нъ Божиловъ въ изложението му — могатъ всѣки моментъ съвършено неочаквано да ни поставятъ въ крайно затруднено положение. Като прибавимъ и обстоятелството, че никой не може да предвиди въ какъвъ размеръ ще ни се наложи да прибѣгнемъ презъ течение на годината къмъ извънредни разходи, азъ сѣмтамъ, че уважаемиятъ г-нъ министъръ на финансите би проявилъ актъ на още по-голяма предвидливост, ако стискаше по-здраво кесията презъ тази година.

Не бихъ изпълнилъ дълга си, ако не посоча тукъ чувствителното намаление на постъпленията отъ глоби и конфискации презъ 1939 г. Г-да! Докато постъпленията по всички пера на приходния бюджетъ презъ 1939 г. показватъ едно увеличение въ сравнение съ предвиденията, не може да не се хвърли въ очи веднага фактътъ, че постъпленията отъ глоби и конфискации показватъ едно много голямо намаление, възлизашо близу на 45 милиона лева, въ сравнение съ ония постъпления, които са били предвидени. Това показва, че имаме голямо подобрене въ методите на данъчната администрация, заедно съ подобренето и въ стопанския животъ. Дано и напредъ вървимъ по тая пътъ на все по-голямо намаление на постъпленията отъ глоби и конфискации.

Г-да народни представители! Азъ не искамъ да завърша общия си погледъ върху бюджета, безъ да направя една бележка върху ненужното, споредъ мене, претрупване на държавния бюджетъ съ една чисто счетоводна операция. Думата ми е за онѣзи 546.000.000 л., които се предвижда да постъпятъ по § 57 на приходния бюджетъ отъ общините за заплати на учителите въ първоначалните училища и прогимназиите. Тази сума минава и въ разходния бюджетъ на Министерството на народното просвѣщение, на стр. 19 отъ обяснителната таблица къмъ неговия бюджетъ, като заплати на народните основни учители, въ размеръ вече на 600.822.000 л. Но сжщата тази сума въ размеръ на предвиденото постъпление отъ 546.000.000 л. минава и презъ приходния и разходния бюджетъ на фонда „Учителски заплати“. Азъ мисля, че много по-целесъобразно би било, постъплението отъ общините въ размеръ на 546.000.000 л. плюсъ разликата, която се дава отъ държавния бюджетъ до 600.822.000 л., равна на 54.822.000 л., да се минатъ въ приходъ и разходъ по бюджета на фонда „Учителски заплати“, заедно съ съответната обяснителна таблица за заплатите. По този начинъ държавниятъ бюджетъ, респективно бюджетътъ на Министерството на народното просвѣщение, ще бѣде облек-

ченъ съ сумата 546.000.000 л. и бюджетътъ на Министерството на народното просвѣщение, вмѣсто 1.073.000.000 л., ще бѣде само 527.000.000 л., колкото всжщность държавата харчи за народната просвѣта, тъй като остатъкътъ отъ 546.000.000 л. се дава отъ общините. Заедно съ това ще се избѣгне двойното вписване на една и сжща сума и въ бюджета на държавата, и въ бюджета на фондовете, което счетоводно не е правилно.

Г-да народни представители! Азъ няма да се спирамъ по-натѣлго върху общата постройка на бюджета, понеже сѣмтамъ, че е много по-важно и много по-полезно да мина къмъ разглеждането на другъ единъ въпросъ — на въпроса за неотложните нужди на държавата. Понеже целта на бюджета е да се намѣрятъ и дадатъ срѣдства за задоволяване многобройните нужди на държавата и народа, или, съ други думи, понеже физиономията на цялия държавенъ бюджетъ е обособена отъ характера и размера на държавните нужди, естествено е, че при общите разисквания по бюджета, трѣбва да се отдѣли по-голямо внимание на тѣзи нужди. Безспорно е, че тѣзи нужди са много големи, че тѣ са отъ най-различенъ характеръ, и може сѣмло да се каже, че никога държавата ни не е била изправена предъ толкова многобройни и належащи нужди, както сега, не само защото въ Европа настѣпиха най-големи събития, сѣмгледъ на които трѣбва да бѣдемъ напълно готови въ всѣко отношение, но и защото, поради щастливата еволюция, която въ последните години стана въ нашата страна, българинътъ започна да осъзнава нуждите и да чувствува болезнено необходимостта отъ задоволяване на цяла редица нужди, които преди години не съществуваха.

Ние имаме нужда отъ отлично въоръжена войска, снабдена изобилно съ военни припаси, съ превозни срѣдства, съ обѣкло, съ храна, съ санитарни материи; имаме нужда отъ стратегически и стопански жетѣзопѣтати линии и шосета, електрически централи, метеорологически наблюдения, опитни земеделски станции, земеделски инвентаръ, напоителна система и отводнителни съоръжения; имаме нужда отъ училища, отъ сѣдилища и отъ какво ли не още. Имамъ нужда отъ всичко, което би увеличило съпротивителната сила на нацията и военната мощъ на държавата. Имамъ нужда отъ всичко, което би увеличило националния доходъ, който трѣбва да задоволява потребностите, изникващи въ населението вследствие на издигането на неговия културенъ и стопански уровень.

Въпросътъ за задоволяването на тѣзи нужди въ рамките на държавния бюджетъ е най-сложниятъ и най-тежкия за разрешаване. Нуждите са толкова обширни и остри, че тѣхното задоволяване съ единъ замахъ е невъзможно. Не може за една, две или петъ години да се направи всичко, което е било пропуснато да бѣде направено въ течение на десетилѣтия, било защото тогава не е имало срѣдства, било защото тогава тѣзи нужди не са съчувствували така остро и болезнено, както днесъ.

Ето защо налага се една преценка на нуждите, налага се тѣхното степенуване, споредъ значението имъ за понатѣшното преуспѣване на нацията и на държавата, както и споредъ тѣхната острота. Трѣбва да се прави най-напредъ това, което е най-полезно и което е най-необходимо, като се изостави онова, което търпи отлагане и което не е отъ съществена полза. Азъ не виждамъ по-голяма задача за днешните наши управници отъ тази, да степенуватъ многото държавни, общински и частни нужди, и да пристѣпятъ къмъ тѣхното задоволяване съ планомерност, последователност и системност, което единствено ще даде въ края задоволителни резултати. Това степенуване на нуждите трѣбва да намѣри отражението си въ бюджета. И ние, като народни избраници, имаме дългъ да следимъ да се отдѣля важното отъ неважното, необходимото отъ онова, безъ което може да се мине, неотложното отъ онова, за което можемъ да потраемъ още нѣкоя година.

Г-да народни представители! Азъ не съмъ компетентенъ да направя анализъ на тѣзи многобройни нужди, не съмъ компетентенъ да ги степенувамъ по тѣхната необходимостъ и острота. Това може да бѣде предметъ на сериозни и колективни проучвания, то може да бѣде предметъ на една правителствена програма, то не може да бѣде извършено отъ едно лице. Все пакъ азъ ще си позволя да изтъкна предъ васъ, г-да народни представители, ония нужди, които, поради обстоятелството, че съмъ работилъ въ известни ведомства, съмъ чувствувалъ най-остро.

На първо мѣсто трѣбва да се поставятъ голѣмите и неотложни нужди на народната ни отбрана. Г-да народни представители! Азъ не вѣрвамъ, че въ този моментъ ще се намѣри българинъ, който да не е съгласенъ, че трѣбва

всичко да се направи, щото нашата войска въ своето материално снабдяване да бъде на най-голямата висота. Народът съ с радост ще направи всички жертви за войската, за да бъде сигурен въ отбраната на българската държава. И не се съмнявам — както е било винаги въ Народното събрание от години насам — че ние ще дадемъ съ радостъ всичко онова, което се е намърило, че е необходимо за поставяне народната ни отбрана на нуждната висота. Необходимо е, обаче, това, което се даде, да се даде по начинъ, че да се държи смътка за онова доверие, което тръбва да се събужда и да се поддържа винаги у народа къмъ неговият военачалници. Това, което ще се даде, да се даде по начинъ, който да не хвърля нито сѣнка отъ съмнение въ това, че българският народъ върва въ своитъ бойни водачи.

Азъ искамъ да се спра на голѣмитъ нужди на Министерството на външнитъ работи особено сега, когато дейността на това министерство добива твърде голѣмо значение. Това е министерство, където винаги се е работило съ енергия, винаги се е работило съ компетентност, но сега тази енергия и тази компетентност тръбва да бъдатъ увеличени до най-големия имъ предѣлъ.

Въ бюджета на Външното министерство, г-да народни представители, отъ години насамъ има нѣщо, което се е хвърляло въ очи и на други народни събрания. Азъ помня, че имаме години, когато отъ всички народни представители, безъ разлика къмъ кои бивши политически групировки принадлежеха, се изказваха пожелания за увеличение бюджета на Външното министерство. Е добре, азъ тръбва да отбележа, че и сега бюджетътъ на Външното министерство, така както е предвиденъ, не е въ състояние да задоволи напълно нуждитъ на този най-важенъ отраслъ на нашето държавно управление. Хвърлете единъ погледъ върху размѣра на кредититъ, които се даватъ на Външното министерство отъ 1936 г. насамъ, и вие ще видите, че този бюджетъ, който презъ 1936 г. е билъ 94 милиона лева, въ 1937 г. се намалява на 83 милиона лева. Азъ зная съ какви мъки стана това намаляние. То стана главно поради обстоятелството, че тогавашниятъ министъръ на външнитъ работи, който бѣше и министъръ-председателъ, искаше да даде примѣръ на всички останали министри да пристѣпятъ непременно къмъ икономии. Въ 1938 г. бюджетътъ се качи малко, стана 87 милиона лева, защото това свиване на бюджета въ 1937 г. бѣше много мъчително и се отразяване вредно на службитъ. Презъ 1939 г. бюджетътъ на Външното министерство е 96 милиона лева, а тази година г-нъ министърътъ на финанситъ е намѣрилъ за възможно да го увеличи до 100.475.000 л. И все пакъ това не е достатъчно. Не е достатъчно заради това, г-да, защото дейността на едно външно министерство, безразлично дали това министерство ръководи сѣдбинитъ на една малка държава или на една голѣма държава, е все еднаква; защото и най-малката държава, като членъ на международното общуване, тръбва да бъде представена по начинъ достоенъ за една държава. Често пѣти една малка държава има много по-големи задачи за осъществяване, отколкото друга нѣкоя по-голема и по-богата държава, и затова усилията, които тръбва да се положатъ отъ нейния дипломатически и консулско-стопански апаратъ, сѣ много по-големи отъ усилията, които тръбва да се положатъ отъ сѣщия апаратъ на една по-голема държава. Скъмността наистина не е порокъ, но когато въ външната политика скъмността отива до прекаляване, тя е опасна.

Заплатитъ на персонала отъ кариерата не сѣ достатъчни. Не сѣ достатъчни заплатитъ както на тѣзи, които сѣ въ страната, въ централното управление, така и на тѣзи, които сѣ въ чужбина. Не може да се сравнява службата на единъ дипломатъ съ службата на който и да било другъ чиновникъ отъ което и да е ведомство. Има известни задължения, има известни условности, ако щете, които налагатъ единъ другъ начинъ на животъ на дипломата и които поставятъ нашиятъ дипломати често пѣти въ много затруднено положение. Не сѣ достатъчни заплатитъ и на низшия персоналъ. Отговорноститъ на низшия персоналъ въ централното управление и специално въ легациитъ сѣ много голѣми. Това сѣ хора, на които сѣ повѣрени преписки по въпроси отъ голѣмо значение, и несъмнено е, че тѣ тръбва да бъдатъ поставени при такива условия, че да може държавата да бъде напълно спокойна за запазването въ тайна на онова, което тръбва да бъде запазено въ тайна.

Това, което ми се хвърля особено въ очи по бюджета на Министерството на външнитъ работи, то е намаляването за тази година на кредита по § 19 — за защита интереситъ на България. Отъ 8 милиона лева, колкото е билъ

миналата година, този кредитъ е сведенъ за тази година на 6 милиона лева и то съ курсовата разлика включително. Менъ ми се струва, че особено сега, при днешнитъ условия, този кредитъ тръбва да бъде използванъ най-добре, защото ние се намираме при положение, когато за защита интереситъ на България тръбва да се работи съ удвоени и утроени срѣдства и енергия.

Една голѣма празднота, особено при сегашнитъ времена, е липсата на каквато и да било културна служба при нашитъ легации. Служба на културни аташета тръбва непременно да бъде създадена при нашитъ легации. Тия хора има да вършатъ една много голѣма работа. Това тръбва да бъдатъ хора, взети отъ интелектуалнитъ срѣди, хора владеещи добре езицитъ на странитъ, където ще отидатъ, хора, които могатъ да поддържатъ връзки съ съответнитъ интелектуални срѣди, а сѣщо така да поддържатъ единъ живъ контактъ на културна почва съ българскитъ колонии, българскитъ учаци се въ чуждитъ страни.

По тазгодишния бюджетъ сѣ закрити кредититъ за купуване на здания за легациитъ. Азъ намирамъ, че и това е една празднота, която тръбва да бъде запълнена. Г-да народни представители! Въпросътъ за зданията на нашитъ легации е единъ въпросъ много важенъ. Това е въпросъ на икономия, това е въпросъ на представителство, това е въпросъ и на престижъ на държавата. Въ течение на последнитъ нѣколко години ние можахме да се сдобиемъ съ здания за нашитъ легации въ Берлинъ, Булапеща и Българадъ, обаче непременно тръбва да бъде разрешенъ чакъ по-скоро въпросътъ за легационно здание въ Букурещъ, където нашата легация има собствено здание, но здание, което съвършено не отговаря за целта, здание, въ което е невъзможно да се отправлява службата на една легация.

Много по-големи и по-важни сѣ нуждитъ, които има по друго едно ведомство — по ведомството на вътрешнитъ работи и народното здраве. Г-да народни представители! Следъ щастливата идея преди години да се отдели администрацията отъ полицията, ние сме свидетели на единъ възходъ, на едно заздравяване на нашата полиция, който може да радва всѣки единъ, който милѣе за редъ въ страната. Срѣдства за поддържане на полицията сѣ били предвиджани въ едни или други размѣри. Тази година се дава пакъ едно доста голѣмо увеличение. Почти цѣлото увеличение отъ около 15 милиона лева отива за поддържане на полицията. Обаче нашата администрация е останала почти въ сѣщото положение, въ което бѣше преди десетина години. Тамъ не е направено нищо или направено е много малко за поставяне на нашитъ административни учреждения — имамъ предвидъ областнитъ дирекции и околийскитъ управления — на онай висота, на която тѣ тръбва да стоятъ. Въ това отношение азъ смѣтамъ, че тръбва да се направи нѣщо, толкова повече, че значението на общата администрация отъ година на година става все по-големо и по-големо въ нашия животъ. Не е ли върно, г-да народни представители, че областниятъ директоръ, че околийскиятъ управителъ, че кметътъ сѣ единственикъ — ако това е голѣма дума, бихъ казалъ най-големитъ — изразители на болкитъ, на тежненитъ, на нуждитъ на населението по отношение на всички останали администрации? Азъ никога нѣма да забравя, че като министъръ на вътрешнитъ работи при всѣка срѣща съ областнитъ директори, съ околийскитъ управители и съ кметоветъ съмъ виждалъ последнитъ винаги като адвокати на населението. Тѣ сѣ, които иматъ грижата, щото всички останали администрации, всички останали ведомства да изпълняватъ своитъ обязанности, предписани отъ законитъ и правилницитъ, главно съ огледъ интереситъ на населението. Естествено е, че тѣ тръбва да бъдатъ поставени при условие да могатъ да изпълняватъ своитъ задължения, както тръбва. Сега, напримѣръ, на областнитъ дирекции сѣ възложени цѣла редица задължения въ връзка съ гражданската мобилизация, въ връзка съ една евентуална реквизиция. Въпрѣки това, въ областнитъ дирекции нѣма необходимиятъ персоналъ, който тръбва да бъде въ помощъ на шефоветъ, за да могатъ тѣ да изпълняватъ тия свои задължения.

Като е дума за администрацията, г-да народни представители, азъ смѣтамъ, че тукъ е именно мѣстото да кажа нѣколко думи и за голѣмата нужда, за назрѣлата нужда да се пристѣпи вече къмъ едно административно дѣлене на страната, което да отговаря на действителнитъ потребности на нашия народъ, защото административното дѣлене, което имаме сега, е въ много отношения дефектно. Ние имаме най-напредъ раздѣлянето страната на области. Това е една великолепна идея, която, обаче, приложена

веднаг след 19 май, остана недоразвита. Нашите областни дирекции въ този вид, въ който сега съществуват, не са нищо друго, освен заместници на старите окръжни управления. Само че вместо да управляват един окръг, дадено им е да управляват 2 или 3 окръга. Това положение създава много голъми затруднения. Областта, така както, по всичко изглежда, се е замисляла от нейните създатели, трябваше да даде възможност за една децентрализация на нашето твърде много централизирано управление. Тя трябваше да даде възможност за прекратяване на междупартийната разпокъсаност, която също така е много голъм дефект въ нашия живот. Е добре, нищо от това не се направи. Като министър на вътрешните работи аз съм олицетворение чрез закона за общата администрация да внесе известни корекции, като се разширят правата на областните директори, като се установи една връзка между областния директор и всички останали служби въ областта му, но, поради съпротивата на другите ведомства, това, което се направи, това, което може да се прокара въ закона за общата администрация, беше съвършено недостатъчно. И аз виждам, че днеска вече не е възможно да се прокара правилна организация за областите, която, според мене, би била най-полезна, една организация, при която областният директор да се яви като шеф на всички държавни служби въ областта, една организация, при която всички областни служби на различните министерства — на земеделието, благоустройството, народното здраве, на просвѣтата и пр. — да бъдат само отделиenia при областната дирекция, на която шеф да е областният директор. При тази организация областният директор трябва да бъде един много голъм човѣкъ, трябва да бъде голъм общественик, човѣкъ съ качества, почти равен по ранг на министър. Това аз виждам, че е вече невъзможно. И поради това се запитвам: не е ли тогава по-разумно, щом не можем да организираме областите така, както трябва да бъдат организирани, да се върнем към старите окръзи? Поне ще дадем възможност на областния директор да работи върху една по-малка територия, върху една територия съ по-еднакви нужди, а не да виждаме директорът, оставен без възможности да развие една дейност за задоволяване напълно нуждите на своята област, да управлява една област, която се шири от Стара-планина през Родопите до гръцката граница, и да не може да обхване всичките въпроси, които са свързани съ управляването на такава огромна област.

Обърнем ли се към околните, там трябва също така да отбележим, че има едно разпредѣление на нашата територия по окolini, което не съответствува на съществуващото днес положение. Ние имаме една Софийска околия, шефът на която стои въ София, и който, за да отиде въ околията си, трябва да измине 15—20 км., защото трябва да излѣзе от Голѣма София. И този човѣкъ трябва да ръководи дейността на множество общини, разпръснати по Балкана и въ полето. Сливница, Своге, и Искърският сѣла влизат въ Софийската околия. Също и Пловдивска околия е огромна околия, която не може да се управлява лесно. Какво да кажа за моята избирателна колегия — Малкотърновската околия — въ която околийският управител, за да отиде от Малко-Търново въ източната част на околията си, въ Царево, Ахтопол и други сѣла, трябва да отиде от Малко-Търново въ Бургас и от там да отиде въ тия сѣла, защото има съобщения, защото населените пунктове въ тая околия, са разпръснати и без шосейна връзка помежду си.

Ето защо голѣма нужда е да се пристъпи към преглед на административното дѣлене на страната, като то се направи разумно — не съ оглед интересите на този град или на този населен пункт, а изключително съ оглед интересите на доброто администриране на страната, от каквото тя има нужда. Съ това, г-да народни представители, трябва да се бърза, защото сме много закъсали. Ако, не дай, Боже, страната се изправи един ден предъ по-усилни времена, предъ необходимостта да се правят реквизиции, предъ гражданска и военна мобилизация, дейността на административните органи въ околните ще бъде извънредно трудна.

Понеже говоря за администрацията, аз ще си позволя да кажа нѣколко думи и за кметския институт, най-важният елемент въ дѣлото наше държавно устройство.

Г-да народни представители! По въпроса за назначаващите кметове зная, че мненията се различават, зная, че има мнозина, които още стоят на схващането, че избираният кмет все ще бъде по-добър, отколкото назначаващият. Но за да се коват, за да се търсят аргументи противъ идеята за назначаващия кмет, вземат се отдели

случаи на несполучливи назначения, вземат се отдели случаи на не добър подбор на кметове или пък изподлават се нѣкои дефекти, които съществуват въ кметския институт. Това, което е необходимо според мене, то е кметският институт да се направи постоянен, да не се гледа най-напредъ от самите кметове на кметското мѣсто като на етап въ тяхната кариера и въ тяхния живот, като на мѣсто, където те могат да отидат да се подготвят за държавния изпит, или да изчакаят, докато намѣрят по-добро мѣсто.

Кметската служба трябва да се специализира. Затова е необходима школа и тази школа трябва да се изрази въ предварителен стаж, въ минаване презъ различни стѣпала, докато се дойде до кметското мѣсто. Най-подходящи за това са секретарските длѣжности въ общините. Следъ това, необходимо е да се категоризират нашите общини и чрезъ това да се даде възможност за напредване на кметове. Кметът трябва да бъде спокоен, че ако е на мѣстото си, ако си гледа добре работата, той ще може да напредва въ тая служба, и въ края на краищата, да заеме едно мѣсто, което напълно да го задоволи и обезпечи.

Г-да! Като говоримъ за нуждите на държавата, може ли да се премѣчат голѣмите, грамадните нужди на народното здраве? Въ това отношение аз съмтам, че всичко, което досега е направено — а то не е малко — все пакъ не задоволява. Достатъчно е да ви посоча само, че отъ 1936 г. досега имаме постоянно увеличение на бюджета на народното здраве. Въ 1936 г. този бюджетъ е възлизалъ на 177.000.000 л., сега се предвижда 292 милиона лева и все пакъ нуждите въ областта на народното здраве са огромни. Лѣчебните заведения не могат да задоволятъ нуждите на страната. Третостепенните болници не отговарят на назначението си, защото нѣма условия въ тях да бъдат истински лѣчебни заведения. По транспорта на болните от населените пунктове до лѣчебните заведения почти нищо не е направено. Въпросът за лѣкарската помощ въ сѣлата, не може да получи своето правилно разрешение съ задължителния стаж въ сѣлата на младите лѣкари и за разрешението му ще трябва да се търсят други срѣдства и други начини. Ние нѣмаме мѣста за отлѣяне на заразоболените, на туберкулозните. Героически мѣрки се налагат, г-да народни представители, въ тази област. И аз мисля, че докато не се намѣри единъ заем, единъ извънреден кредит, въ това отношение ще бъдем винаги поставени въ много затруднено положение.

Азъ искамъ да се спра и на голѣмите нужди на Министерството на народното просвѣщение — нужди, които трябва да намѣрятъ своето задоволяване чрезъ държавния бюджет, обаче изоставямъ ги, понеже времето ми изтича, и се спирамъ на голѣмата нужда на нашия народъ за подобрение на поминѣка му.

Г-да народни представители! Най-болният, най-страшният, най-неотложният за разрешаване въпросъ, това е — гладът за земя. Земята за нашия селянин не е достатъчна. Не че ние сме гъсто населена страна, не че тия 100.000 кв. км., които имаме, не могат да изхранят 6-ти милиона, които ги населяват, но ние сме успѣли въ течение на 60 години, откато живѣемъ свободенъ живот, да приведемъ въ годност и въ възможност за обработване тази земя, съ която разполагаме, за изхранване на населението. И тъкмо по тая поводъ искамъ да ви кажа, че се прави грѣшка, гдето се вземат 20.000.000 л. отъ фонда „Трудови земеделски стопанства“. Предполагамъ, че този въпросъ е добре обмислен, но все пакъ азъ мисля, че по-добре би било ако тѣзи 20.000.000 л. си останатъ къмъ фонда, за да може да се пристъпи по-активно къмъ разрешаване на въпроса за задоволяване нуждата на нашите безземелци, на нашите маломисли хора отъ земя.

Въпросът за скотовъдството също така е единъ боленъ въпросъ у насъ. Всичките агрономи ни разправят и ни учат, че скотовъдството е поминѣкъ много по-предпочитан, отколкото земеделието, че чрезъ него ще просъремъ нашето зърнено производство и фуражъ въ месо, въ вълна, мѣло и т. н. А въпреки това не е ли парадокс, че най-бедното население въ България е това, което се занимава съ скотовъдство, че въ най-бедните краища, ония, които едва успѣват да се изхранват, тамъ именно вирѣе скотовъдството?

Има нѣкаква аномалия по този въпросъ, която трябва да се отстрани. Постоянният конфликтъ между скотовъдството и гората, този боленъ въпросъ за козите и за пасбищата въ горите, трябва да намѣри разумно, правилно разрешение, за да се постави най-после и у насъ скотовъдството на оная степен, на която то трябва да стои.

По отношение на горския въпрос. И там, г-да народни представители, има маса въпроси, които трябва да се уреждат. Енергията на началника на отделиението за горитъ, неговото желание да запази горитъ за бъдещитъ поколѣния сѣ похвални, но не бива да се оставя сегашното население въ положение на мизерствува. Стопанската експлоатация на горитъ, която се прокарва сега отъ Министерството на земедѣлието, има своитъ много добри страни, но тази стопанска експлоатация трябва да бѣде освободена отъ бюрократическия формалности, които поставятъ цѣли краища въ положението да не могатъ да получатъ етати отъ горитъ, а заедно съ това да не се пристѣпва къмъ стопанска експлоатация и да се създава безработица. Такова е сега положението въ Малкотърновския край, където не се раздодоха сѣчища на населението поради това, че щѣло да има стопанска експлоатация, но къмъ стопанска експлоатация не се пристѣпва и въ край на краищата населението стои съ скръстени рѣце.

Азъ привършвамъ, г-да народни представители. Сѣмѣтамъ — безъ да навлизамъ въ подробности — че ние всички искрено и честно трябва да признаемъ, че въ нашата държавна машина има още много нѣща, които скърбятъ. Държавната машина скърца отдавна. Тя не дава този рандемъ, който трябва да се получи отъ нея, и настѣпватъ времена, когато тия търкания и тази понижена продуктивност на държавната машина не бива повече да се търпятъ. Сѣмѣтамъ, нѣма две мнения по това, че не само увеличаването на заплатитъ, не само увеличаването броя на чиновницитъ е, което ще направи нашата държавна машина по-свършена. Друго трябва да се направи: трябва да се погледнатъ право въ очитъ недѣжитъ, които имаме въ нашата държавна машина, и да се отстранятъ. Азъ имамъ право да говоря за това, макаръ че съмъ членъ на парламентарното болшинство, и сѣмѣтамъ, че това нѣма да се сѣмѣтне като критика, защото и като министъръ съмъ виждалъ тѣзи недостатѣци и не съмъ си закривалъ очитъ нито за минута предъ тѣхъ, а съмъ се мѣчилъ да ги отстраня. Тѣзи въпроси — за подобрение, за усъвършенстване на нашата държавна машина — не сѣмѣмъ преставали никога да ме занимаватъ. И ето, азъ се питамъ: какво трябва да направимъ, за да отстранимъ този напливъ отъ делегации къмъ София, да спремъ този непрекъснатъ напливъ отъ ходатайства, съ които всѣки отъ насъ по целъ денъ е заетъ? Защото тѣзи делегации, тѣзи ходатайства сѣмѣ най-добриятъ признакъ, че долу работитъ не вървятъ добре, че нуждитъ на населението не се задоволяватъ, че органитъ на държавата не сѣмѣ винаги на висота да разрешаватъ тия въпроси и че поради сложенитъ у насъ вече бюрократически начала и прѣкомѣрна централизация въпроситъ се разрешаватъ въ София.

Г-да народни представители! Въ моята колегия има единъ мостъ, който раздѣля с. Индже-войвода отъ шосето Малко-Търново—Бургасъ. Разстоянието между селото и шосето е само 2 км. Този мостъ стои десетки години nedовършенъ и селото е откъснато отъ свѣта. Зимно време, пролѣтно време, есенно време хората нѣматъ възможност да отидатъ да продадатъ хранитъ си, болнитъ нѣматъ възможност да отидатъ въ града за лѣкарска помощъ, и то само заради единъ мостъ, който стои полуизграденъ и за който не могатъ да се намерятъ сръдства, за да бѣде направенъ. Това показва действително, че има недостатѣци въ нашата държавна машина.

Какъ да ги отстранимъ?

**Коста Божиловъ:** Системата!

**Д-ръ Николай П. Николаевъ:** Ние имаме раздѣление на властитъ споредъ конституцията, но въ конституцията не е предвидено да имаме раздѣление на ведомствата. А ние сме дошли не само до раздѣляне на ведомствата, но и до борба между ведомствата. Въ конституцията е предвидено, че върховнитъ управителни тѣла на държавата сѣмѣ министерствата, но не е предвидено, че министерствата сѣмѣ поематъ всичкитъ въпроси за разрешаване и че и най-дребнитъ въпроси трябва да бѣдатъ разрешавани непременно въ министерствата. Тази разпокъсаностъ между ведомствата може да бѣде премахната и донѣкъде може да се отстраня това състояние на нѣщата, ако главнитъ секретари се възведатъ до степенъ на истински, на голѣми, на отговорни помощници на министритъ. Може би това сръдство ще помогне. Единствената обединителна инстанция между различнитъ ведомства днесъ е Министерскиятъ съветъ. Но това не е достатъчно. Трябва да има още една друга инстанция, за уреждане на по-дребнитъ въпроси — единъ малкъ Министерски съветъ да го наречемъ, или както щете, съставенъ отъ главнитъ секретари,

издигнати на оная висота, на която трябва да стоятъ, за да може да се постигне обединяването на усилията на различнитъ администрации.

Но има и друго по-силно сръдство, което е предвидено въ конституцията, но което досега не е използвано — това сѣмѣ разпорежданията на членове 91 и 92 отъ конституцията, които даватъ право да се назначаватъ длѣжностни лица съ правата на комисари, които да се явяватъ въ Народното събрание. Азъ сѣмѣтамъ, че ако единъ главенъ секретаръ, ако единъ директоръ на народното здраве, единъ началникъ на отделиението за горитъ и т. н. отвреме-навреме бива обличанъ съ правата на комисаръ, да дойде тукъ предъ насъ да чуе болкитъ и нуждитъ, на които ние ставаме изразители, и да почувствува, че отговорноститъ се носятъ не само отъ министра, на широкия грѣбъ на когото се слага всичко, а че и той има обществена отговорностъ, въ такъвъ случай резултатитъ всетаки може би биха били по-добри.

**Председателъ Никола Логофетовъ:** Свършвайте!

**Д-ръ Николай П. Николаевъ:** Свършвамъ. — И така, г-да народни представители, азъ привършвамъ, като заключавамъ, че бюджетътъ, така както ни е представенъ, е добре проученъ, съставенъ е съ огледъ да задоволи известни нужди, но че известни корекции въ него ще трябва да бѣдатъ направени съ огледъ да се дадатъ повече сръдства за нѣкои по-неотложни нужди и да се намалятъ нѣкои кредити, които отиватъ за не толкова неотложни нужди.

Привършвайки, ще се спра на думитъ на г-нъ Божиловъ, който оня денъ ни каза следното: „За единъ финансовъ министъръ нѣма по-добра и по-лесна политика отъ свиването на разходитъ. Но ако ми поставите въпросъ, дали тази политика е най-добра за единъ народъ и за една държава, азъ ще се поколебая да ви отговоря, защото мисля, че свиването на разходитъ трябва да става, но същевременно разбирамъ, че никой не може да върви прогивъ течението на живота, че една държава не може да се затвори херметически и, следователно, отъ малко — малко трябва да отговаря на текушитъ, на назрѣлитъ нужди на живота, на стопанството на страната“.

Г-да народни представители! Азъ сѣмѣтамъ, че ние имаме щастието да имаме единъ финансовъ министъръ, който има тия правилни разбирания и на когото рѣката, нека да си го кажемъ по-просто, е малко по-широка. (Оживление)

**Нѣкой отъ дѣсно:** Не е широка.

**Д-ръ Николай П. Николаевъ:** Но времената, въ които живѣемъ, ни налагатъ да бѣдемъ по-предпазливи. Ние не трябва да забравяме, че икономията е основата на цѣлото наше стопанство и че ще трябва да бѣдемъ много внимателни, когато отиваме къмъ увеличаване на разходитъ.

**Председателъ Никола Логофетовъ:** Свършвайте!

**Д-ръ Николай П. Николаевъ:** Свършвамъ. — Ние, г-да, сме въ едно време, когато се приказва за мобилизация. И сегашниятъ бюджетъ можемъ да го наречемъ до известна степенъ мобилизиранъ. Ние го мобилизахме съ данѣнитъ увеличения, съ новитъ данѣци, които гласувахме. Обаче азъ сѣмѣтамъ, че добритъ резултати ще се постигнатъ не единствено съ мобилизиране на бюджета, но и съ мобилизиране на енергиитъ, съ мобилизиране на водитъ за чествна, безкористна и всеотдайна служба на България. (Продължителни рѣжоплъскания)

**Таско Стоилковъ:** Това е вѣрно!

**Председателствуващъ Никола Логофетовъ:** Има думата народниятъ представител г-нъ д-ръ Никола Сакаровъ.

**Д-ръ Никола Сакаровъ:** (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Г-нъ председателътъ ми каза, че понеже г-нъ Николаевъ говорилъ часъ и четвъртъ, и азъ имамъ право да говоря часъ и четвъртъ. (Смѣхъ) И понеже обещавамъ да преодолѣя темперамента си и да говоря малко по-полека, той ще ми даде 5-10 минути допълнително за тази разлика въ говора ми. (Оживление)

**Нѣкой отъ дѣсно:** А, това нѣма да стане!

**Д-ръ Никола Сакаровъ:** Г-да! Въ различие отъ г-нъ Николаевъ, азъ ще избѣгна всичкитъ подробности, които засѣгатъ отдѣлитъ министерства, защото ще трябва да

имамъ нужното време за по-генералният динан въ нашата стопанска и финансова политика и защото по всички отделенъ бюджетъ на министерствата и на дирекциите ще предстоятъ отделни дебати, макаръ и съ по-ограничено време, и тамъ, където бихъ намърлял за необходимо да каже нѣщо въ пленума, резервирамъ си това право.

Най-главното, обаче, е, че въ подробностите ще трѣбва да навлѣземъ въ бюджетарната комисиия, където по всяка вѣроятност 25-30 нощи, а и повече ще има да се заседава. Тамъ ще имаме възможност да влѣземъ въ много и много подробности, при по-вещо и спокойно разглеждане и при повикване на съответните специалисти отъ министерствата и дирекциите отъ всички ведомства. А най-важното е, както г-нъ финансовиятъ министъръ ни обеща — че тамъ той самъ ще има да каже нѣкои по-големи подробности.

Вие чухте що ни каза той оная вечеръ — че тъкмо трѣбвало да навлѣзе въ конструкцията на бюджета за 1940 г. и се свършило и нему времето! Значи, има да се разискватъ много въпроси по бюджета въ подробности въ бюджетарната комисиия. Затова азъ си резервирамъ правото за тамъ.

Бюджетътъ на нашата държава, както и на всички други парламентарни държави, е огледалото на стопанската и финансовата политика на държавата. По-специално, въ времена като днешните, когато конюнктурата е напълно военна, отраженията отъ свѣтовното стопанство и свѣтовните събития намиратъ мѣсто и въ съответната политика — стопанска и финансова, респективно върху бюджетитѣ на държавитѣ както въ всички страни, така и въ бюджета на нашата страна.

Това отражение азъ нѣмамъ възможност да развия въ подробности. Само ще направя констатацията, че то е много голяма тежестъ за всички страни. Въпрѣки авторитарията, въпрѣки борбата за самозадоволяване, която характеризира особено следвоенния периодъ, виждате сега отъ развитието на самитѣ събития, че самозадоволяването не е достатъчно и не е постижимо за целия и нуждитѣ на нѣкоя държава, на нѣкой народъ. Причината не е капризна. Причината лежи въ характера на самото свѣтовно стопанство. Съ две думи: свѣтовно стопанство не ще рече аритметически сборъ на националнитѣ стопанства въ Европа или на националнитѣ стопанства на петтѣ континента на свѣта. Свѣтовно стопанство означава, че се е стигнало до едно състояние, когато органически сѣ свързани стопанствата на всички страни. Отъ тази органическа връзка произхожда абсолютната взаимна зависимостъ. Може дори много големи държави за известни продукти, за известни сурови материали, за известни полуфабрикати и фабрики да зависятъ отъ нѣкои много малки. И тази зависимостъ може, напирмѣр, да стане причина за война противъ нѣкоя държава или за нейната блокада, или за нарушение на нейния неутралитетъ. Такава примѣри има вече въ войната отъ 7-8 месеца насамъ. Ще има и въ бъдеще да наблюдаваме още такива примѣри за нарушаване неутралитетъ по стратегични и други съображения.

Причината за всичко това е, повтарямъ, органическата връзка между националнитѣ стопанства, образувани едно цѣло за себе си, и нуждитѣ едновременно на свѣтовното стопанство. Така органическа сплетеностъ пораждатъ тия отражения, тия необходимости.

Колкото една държава и да желае да се откъсне отъ тия вѣтияния, тя не може да направи това въ абсолютенъ мащабъ. Може да го направи само ограничено и временно и при това въ зависимостъ отъ общото и културно състояние и отъ възможноститѣ ѝ да издържи въ удовлетворение на всички свои нужди или поне въ удовлетворение на най-необходимитѣ, физиологическитѣ. Къмъ тия последнитѣ държави принадлежимъ и ние. Нашата задача е да удовлетворимъ физиологическитѣ потребности на народа, но и въ това недостатъчно успѣваме.

Като е така, веднага вие чувствувате защо и нашиятъ бюджетъ за 1940 г. е увеличенъ спрямо 1939 г. Той е увеличенъ кръгло съ 836 милиона лева по проекта. Ще видимъ каква ще бѣде окончателната сума следъ гласуванетоъ му.

Азъ ще употребявамъ винаги кръгли цифри, ще закръглявамъ дори и до хиляди, а нѣкъде и до милионъ, защото зная, колко е мъчно да се следятъ цифри. Затова ще кажа много малко цифри, за да не се уморите. Това увеличение на бюджета на държавата — разбира се, безъ бюджета на жѣлѣзницитѣ и безъ бюджетитѣ на фондоветѣ, които очакваме да се внесатъ всѣки денъ — се изразява въ две направления.

Кръгло 60% и повече отъ това увеличение отива въ разходи за военни нужди — нѣма значение дали по смѣтки това увеличение на разходите се намира въ бюджета на Военното министерство, или въ тоя на Морскорѣчната отбрана, или въ бюджета на трудовитѣ войски, или въ бюджета на Въздухоплаването.

Военното положение въ свѣта, военната конюнктура за стопанството, военната политика въ много държави се отразява и у насъ и ни заставя да увеличимъ разходите по военното дѣло. Правятъ се и други по-малки увеличения по другитѣ бюджети — нѣма да ви ги цитирамъ. Всѣки отъ васъ е прочелъ бюджета, а който не е успѣлъ още, ще трѣбва да го прочете.

Г-да народни представители! Бюджетътъ за 1940 г. има още една особеностъ. И по бюджетитѣ за 1939 г., и за 1938 г., и за 1937 г. и назадъ голѣма частъ отъ приходитѣ се реализираха чрезъ съответни косвени и прѣки данъци. Особеностъ на бюджета за 1940 г. е тая, че бюджетитѣ на преднитѣ години изчерпиха, както каза и министърътъ на финанситѣ, почти последнитѣ възможности за сключване на вътрешни заеми. А за външни заеми не може и да се говори. Политическитѣ условия не позволяватъ да се сключватъ външни заеми. Такива може да вземе нѣкоя държава, ако е решила да извърши идиотщината да се продаде. Именно поради тая невъзможностъ за нови вътрешни заеми министърътъ на финанситѣ се вижда принуденъ, вънасяйки бюджета на държавата за 1940 г. съ едно увеличение отъ 836 милиона лева, да покрие това увеличение съ нови данъци и съ увеличение на съществуващи данъци. — За тая целъ сѣ внесени въ Народното събрание съответни законопроекти, съ които ние се занимаваме отъ първия денъ на свикване Народното събрание до днесъ. Приети сѣ вече половината. Оставатъ още: законопроектътъ за данѣка върху приходитѣ и законопроектътъ за прогресивния жѣлѣзницитѣ данѣкъ. Тѣ още не сѣ приети окончателно. Въ всѣки случай, съ гласуванитѣ вече законопроекти и тѣзи, които предстоятъ да бѣдатъ гласувани, за измѣнение на съществуващи данъци и създаването на нови — какъвто бѣше законопроектътъ за посрѣщане разходите по народната отбрана съ така наречения еднодневенъ, респективно многодневенъ доходъ — министърътъ на финанситѣ иска да покрие увеличението въ държавния бюджетъ. Той се надѣва, че ще постигнатъ отъ тия данъци 845 милиона лева. Както азъ наблюдавамъ развитието, ще постигнатъ повече отъ 900 милиона лева, дори единъ милиардъ лева. Повтарямъ, касае се за покриване увеличението на разходите само по внесения държавенъ бюджетъ, безъ тоя на жѣлѣзницитѣ и фондоветѣ. Очевидно е, че въ тѣхъ ще има други увеличения.

Бюджета на държавата трѣбва да разглеждаме като тежестъ върху приходитѣ на нашето население. Това изтъкна и самъ г-нъ министърътъ на финанситѣ въ края на своето експозе. То бѣше изпълнено съ твърде много статистически материалъ. Азъ успѣхъ да го прегледамъ още единъ пътъ, защото прочетохъ въ правителствения вестникъ отчетната неговата речъ, която изслушахъ съ голямо внимание въ Камарата.

Макаръ да съмъ запознатъ съ значителна частъ отъ тѣзи материали, намирамъ, че, дадени въ експозето на министъра на финанситѣ, тѣ сѣ много полезни за всѣкого, особено за тѣзи наши колеги, които не сѣ боравили съ такава материя. На тѣхъ тѣ даватъ чисто и просто една база, на която могатъ да се основатъ и да правятъ своитѣ сжделения по отделнитѣ бюджети. Тѣзи цифри, които изнесе г-нъ министърътъ, служатъ за ориентировка почти върху всичко онова, което дава нашиятъ конюнктуренъ институтъ при Университета, нашата Дирекция на статистиката и различнитѣ учреждения за стопански и финансови изучвания въ нашиятъ ведомства.

Много добре направи г-нъ министърътъ на финанситѣ — чакамъ сега да се публикува речта му, както се гласува отъ Камарата — че изнесе този материалъ, за да го имаме предвидъ и да направимъ нашиятъ тълкувания. И азъ сега, използвайки този материалъ, ще дамъ едно тълкуване на нашия бюджетъ, ще разсна неговата конструкция, но по другъ начинъ, за да получите, г-да народни представители, аналитично освѣтление на нѣкои особености, които засѣгатъ 4-5 генерални въпроси въ нашата финансова политика.

Съ това увеличение отъ 836 милиона лева, бюджетътъ на държавата за 1940 г. възлиза на кръглата цифра 8 милиарда и 462 милиона лева. Като се прибави и бюджетътъ на жѣлѣзницитѣ, точниятъ размѣръ на който не можемъ да имаме предвидъ сега, тъй като той още не е внесенъ, но който ще гони сумата 2 милиарда и 150 милиона; като се

прибави и бюджетът на фондовете, който също не е внесен, но който ще се движи около 3 милиарда; бюджетът на строежите към един милиард, и като изхождаме от размера на тия бюджети за 1939 г., приключени вече; като прибавим най-сетне и бюджетите на общините, градски и селски, тогава общо бюджетите на страната ще възлизат към 16 и три четвърти милиарда, респективно 17 1/4 милиарда лева бруто. Веднага, обаче, трябва да намалим тази сума със 3-3 и една четвърт или половин милиарда лева, защото, както ще се убедите от анализа на тия бюджети и както знаете от предшестващите години, в бюджетите на фондовете — на държавния бюджет, на Главната дирекция на строежите и този на железниците, и в бюджетите на общините има значително разминаване на суми, които на едно място са показани като разходи, на друго място са показани като приходи и обратно. Така ще се получи, че бюджетите на нашата страна, т.е. на държавата и на общините ще възлизат на една сума от 14 милиарда, може би 14 и четвърт милиарда лева. Но предвид на това, че общините не могат да реализират приходите на своите бюджети в потеч от 75, 78, 80, 82, 85% и че ще следват да се направят някои съкращения — трябва да предположим, че те ще станат — следва да поемем, че цифрата ще бъде 13 1/2 - 13 3/4 милиарда лева. Значи, ще има едно увеличение фактически на бюджетите в сравнение с миналата година от един милиард до 1 1/4 милиарда лева.

Това е значи, г-да народни представители, тежестта, която трябва да се понесе от нашия народ, това е сумата към 13 1/2 - 13 3/4 милиарда лева, която трябва да излезе от доходите, от печалбите, от добивите на всички съсловия в нашата страна. При национален доход 40 милиарда облагането взема 1/3 от него.

Ето как се за такава данъчна тежест. Тия 13 1/4 милиарда лева ще трябва да бъдат събрани от нашия народ в формата на пряки и косвени данъци, на различни административни и други такси, от държавните предприятия и други, между другото, чрез гербови налози, голямото увеличение на който в последните години вчера виждате, и се живее с надежда, че постиженията от него скоро ще надминат 550 милиона лева. Как ще се съберат тия суми — няма защо да водим спорове тук, изобщо не. Като се каже косвен данък, акцизи или държавна привилегия, или мито на вносна стока, или мито на износна стока, то се разбира само перата на известното като косвено облагане. Но не е само това тежестта върху предметите. При калкулацията в търговския живот, на едно и друго, се включват в цената на стоката всички данъци и всички търговски разходи, а и личните.

Като се изключат така наречените безобложни данъци, които се плащат от служителите, държавни, общински и частни, от работниците, временни или постоянни в занаятчийските, индустриалните, търговските и пр. предприятия, всички други данъци при калкулацията отиват върху цената на стоката. Това е единият причинител, от който отклонения може да стават само при едно условие — когато съответният стопански бранш или когато отделни единици или групи от него не работят с цел за рентабилност, а само се подготвят за фалимент или банкрут. Който познава стопанския живот, индустриален, търговски, занаятчийски и пр., той знае това.

Следователно, когато става дума за облагане, трябва да се знае, че въ каквато и форма да са данъците, пряки, косвени или от друг характер такси и бери, те падат върху консумацията. Различните такси, да кажем, въ горското дъло или въ риболовното дъло и т. н., при калкулацията на цените на стоките се смятат и те. Това се казват присъщи разходи на предприятието или на дейността, които присъщи разходи се слагат върху отделните предмети. Ако е благоприятна конюнктурата, цените минават, а ако не е благоприятна конюнктурата, тогава се продава на загуба и положението е друго.

Това исках да подчертая въ връзка с облагането и с тежестите. Тия тежести, въ края на краищата падат върху консуматорите. Кои са те? Индустриалци, търговци, занаятчи, земедълци, работници, чиновници и пр. Те понасят тежестите, обаче въ различна степен, понеже е различен и техният доход.

И тук е принципалният въпрос на нашия бюджет днес, на бюджета вчера и на бюджетите утре — правилно социално разпределяне на тежестите. Аз чета с удоволствие въ тронното слово насажа, въ който се казва, че ще се запази или ще се търси хармонията между

доходи, цени и данъци. Въпросът е там, че не е запазена тая хармония. Наглед, и от земеделие, и от търговия, и от индустрия и от занаяти, и от чиновнически и работнически труд, и от цял национален доход, е пипнато, но като се направи анализ по категории, въ категорията земеделие, въ категорията търговия, въ категорията занаяти, въ категорията служители и въ категорията работници, вижда се, че положението не е еднакво, а е издъно различно. Нещо подобно загатна и г-н финансовият министър оная вечер, като каза, че предълът е стигнал и затова направи декларация, че той не е наклонен вече за никакви по-нататъшни данъчни облагания — декларация, която беше направена и въ финансовата комисия, декларация, която, по моето мнение, е ценна. Но предстои ни да разгледаме още два данъка. Ще видим, как ще може да се разпределят тежестите по тях. За голям съжаление, ние не можахме да се споразумеем с колегите въ комисията за необходимостта от екзистенц-минимум, на който да не лежат нови облагания, нови данъци. Не може без значителен екзистенц-минимум!

По въпроса за социалното разпределяне на данъчните тежести и особено за положението на селското стопанство ще говоря нататък въ връзка с други два-три въпроса и затова сега затварям тук тая скоба, за да я открия по-късно.

Г-да! Ще посоча и друг начин за анализ на нашия бюджет. Въ какво се състои той? Има три групи пера. Първата група обхваща между 36-38% от разходите — това са възнагражденията и заплатите на държавните служители. Да вземем бюджета за 1939 г., който е затворен и по който има точни данни за приключването му. Въ това отношение бързината, с която се постигат резултатите, е голяма. Аз си спомням, когато бюджетите се приключваха на 31 август следващата година и когато започнаха да се приключват на 31 март следващата година, за да дойдем сега до подобрене на положението да се приключват едва ли не още на 15 януар следващата година, макар и въ приблизителни данни, различаващи се с някои и друга хиляда, което не значи много въ случая, разбира се, освен за математиката.

Ето, г-да, положението въ това отношение. Както казах, вземам 1939 г., като включвам и бюджета на железниците, който възлизаше на крайната сума 1 900 000 000 л. Сега не зная дали не ще бъде с 200 милиона повече от 2 милиарда лева или ще остане на същата сума — по сметното не вярвам, като зная нуждите. Права тази резерва, защото още не сме видели бюджета на железниците. Прочее, положението е следващото. За заплати и други възнаграждения които са свързани с чиновниците и служителите, общата сума по държавния бюджет и тая на железниците за 1939 г. е 3 460 000 000 л. Като се събави тая сума от сумата 9 527 000 000 л. на каквато сума възлизаха тия два бюджета, остават 6 067 000 000 л. И като отидете по-нататък да направите преценка на останалите разходи, ще намерите, г-да, следния факт. Съберете една цифра от 2 330 000 000 л., която засяга само три пера: хонорари, помощи, награди, премии, стипендии и пр. за автономните учреждения, общините и пр. — 680 000 000 л.; 1 248 000 000 л. за погашения и лихви на заемите и около 402 000 000 л. за други разходи от същия характер. Като прибавите и тази сума от 2 330 000 000 л. към 3 460 000 000 л.; като прибавите и още някои и други суми — разходите за представители, порцион и т. н., както въ бюджета е писано, фураж за чиновниците — те не ядат фураж, но така е писано — получават крайно 6 1/4 милиарда лева или 67-68% от тия два бюджета. Остават за цял живот на държавата, за обществените и разходи, през 1939 г. около 3 милиарда и 200 или 3 милиарда и 300 милиона лева. Приблизително толкова ще останат и по бюджета за 1940 г. при условие, че бюджетът на железниците няма да направи по-голям скок от 300 милиона лева въ общата сума. Тогава ще се запази същото отношение, т. е., само 1/4 разходи за дейността на държавата.

Ако отидем въ анализа още по-нататък и махнем и другите пера, например, ако речем да извадим и перата за храна на добитъка и за храна на хората, — тук виждаме главен военното ведомство, където има за изхранване хора и добитък — работата ще стане още по-куриозна.

Заключението съ три думи е: бюджетът на държавата от десетки години продължава да бъде въ своите пълни 2/3 предимно консумативен. Това е неговият характер. И при това забележете, той е такъв, когато заплатите и възнагражденията са под екзистенц-минимум!

мума почти за 80% от служителите. Тя е под екзистенциалния минимум, значи — са ограничени консумативни възможности. Обещах, че не говоря полска, но ако заклетият се въпроси, ще забързам малко.

Ето, г-да, и друга справка, която също вързана да ви ползува. Тя е какъ по бюджета за 1939 г., който е приключил. Отива се до разрешените кредити за заплати на държавните служители. Г-н министерът на финансите каза една вечер — вие помнете — че тяхното положение е мизерно. Той го каза и аз го подчертавам. Ще кажа после няколко думи за един начин, по който, ако би бил възприет, може да се направи малко вѣщо повече за държавните служители. Да се подобри положението им поне според посмиването в последната година и облагането с данци, което се прави в настоящата година, от 35 дни напред. Моля ви, г-да, да имате търпение.

Заплати от 5.000 до 20.500 л. — последната заплата получават само министрите, по-голямата част нѣма — получават у насъ всички 2.352 служители. Общият брой на чиновниците през 1939 г. е крѣгло 102.000 души. Въ това число влизат и служителите по желѣзниците. Въ всички смѣтки, които направи г-н министерът на финансите — това ще направи и азъ — се изключват сумите за издрѣжка на нашите доброволци, защото, както знаете, сега вече имаме постоянна войска и перото за заплати на крѣгло 28.000 доброволци въ армията, въ трудовите войски, въ въздухоплаването, вече не се предвижда. Отъ общия брой на чиновниците през 1939 г. — 101.411 — крѣгло 102.000 души, като изключимъ една категория служители малка, но многобройна, но всѣтаки съществуваща, които получаватъ заплати отъ 660 до 900 л. месечно, цифрата на служителите пада къмъ 93.000 до 93.000 души. Има една категория, която, за жалостъ, служи безъ възнаграждение или е съ възнаграждение, а не съ заплата.

Г-да! Съ заплатата отъ 2.940 л. до 4.500 л. има 21.600 служители; а съ заплатата отъ 1.030 л. до 2.940 л. има 75.000 служители — значи, 3/4 отъ общия брой на служителите. Г-н министерът на финансите съобщил, че, съгласно единъ членъ отъ закона за бюджета на държавата за 1940 г., се дава едно абсолютно нищожно повишение на заплатите на по-голямата частъ отъ тая категория служители, месечно 50, 75 и 100 л. Но-нататъкъ, ако съберемъ двѣте групи съ заплати до 2.940 и 4.500 л., броятъ на служителите става 95.000 до 96.000 души. Защо казвамъ това? Казвамъ го, защото, дори да речемъ да унищожимъ цялата категория служители съ заплати отъ 5.000 до 20.500 л. — а това е абсурдъ, но, да речемъ, че можемъ да го направимъ — не можемъ да постигнемъ значителни резултати по отношение подобрения на заплатите на останалите служители въ наредбата. Значи, трѣбва да се намфрять други суми, по другъ начинъ да се съзидатъ нуждата да бъдатъ подобрени заплатите, щомъ и министерът на финансите декларира това, щомъ и въ финансовата комисия бѣше признато отъ всички депутати, че заплатите сѣ мизерни.

Азъ трѣбва да бѣда добросъвестенъ и почтенъ, за да заявя, че досега съмъ говорилъ съ десетина наши колеги и не чухъ нито единъ отъ тяхъ да каже, че това, което се дава на чиновниците, е задоволително. Напротивъ, всѣки си удари главата и се чува, какъ може да се живѣе съ такива заплати при днешните условия.

Защо казвамъ това? При доказаните условия на посмиване живота, не е въпросътъ да правимъ математически изчисления, както прави министерът на финансите: колко единични проценти е общното посмиване или колко стотини части е отъ единични. Не става дума за десети, за 150 артикули, нито за 100, нито за 70 — става дума за ония артикули, безъ които никой гражданинъ, въ село или въ градъ, не може да живѣе. Да вземемъ даже най-обикновените артикули. Сравнъ ме е дори да спомена, че нѣма достатъчно фасулъ за българите — за фасулковичъ, както ги бѣше нарекли единъ голямъ поетъ, индигуанетъ, покойниятъ Петко Славейковъ. Сега и фасулътъ посмива. Азъ не поддържамъ, че това посмиване непременно се дължи на факта, че цялото количество фасулъ е укрито. Това не мога да поддържамъ.

Сега не говоря, какъ ставатъ тия процеси, до каква степенъ това, което се говори, е вѣрно, и до каква степенъ невѣрно. Фактически има и други причини. И на насъ се налага да дадемъ обективно обяснение, за да намфрѣмъ и обективните възможности за разрешението въ нашия крѣгъ. Всички предмети отъ първа необходимостъ сѣ посмивали на действителния пазаръ, а не по етикетите или въ наредбите. Касае се за предмети, съ които се за-

доволяватъ елементарните нужди — храна, обѣкто, обувки и дребни домакински принадлежности. Не говоря за костюми, не говоря и за обѣлото. Ако се направи анкета за обѣлото, ще констатираме великолепни парцали въ огромната маса отъ населението. Но тая частъ я оставямъ, понеже никой нѣма да се съгласи да се направи анкета. Ще кажа: да си злѣ подъ камъкъ, всѣки си знае какво има отдолу! (Смѣхъ). Но искамъ да подчертая: трѣбва да видимъ какви сѣ действителните цени на всички предмети отъ първа необходимостъ и какъ се снабдяватъ хората съ тяхъ. И тогава ще кажа, че посмиването, нито е съ 1,5%, нито е 2,3%, а за много артикули — пъкъ и то е вѣрно математически и статистически — посмиването е чисто и просто съ 15%, съ 20%, съ 25%, респективно: намаляване съ тия проценти на съответния доходъ, който не само не се увеличилъ, а не стои на туй мѣсто, на което е билъ и по-рано до войната. А пъкъ на това отгоре сега Народното събрание намали тоя доходъ съ съответните данъчни облагания.

Значи, развитието върви въ две направления: отъ една страна, има посмиване на живота, а отъ друга страна, се създаватъ данъчни облагания и сигурно ефектът не може да е нищо, а трѣбва да е минусъ, по всички правила на аритметиката отъ Архимедъ до днесъ. Следователно, за финансовия министеръ, за бюджетарната комисия и за Народното събрание проблемата стои открита. Азъ казвамъ, че министерът на финансите я държи открита. И той търси възможностъ отъ други мѣста, които считамъ, че трѣбва да се намфрять.

Г-да! Картинага за бюджета за 1940 г. въ нищо не е промѣнена, защото министерът на финансите казва изрично, че незначителните увеличения засѣгатъ само най-ниските категории — дава имъ се увеличение на заплатата месечно съ 50, 75 и 100 л. Всичко друго остава, както е било миналата година. Въ нашия бюджетъ има повече отъ 150 графа за различни заплати, които се различаватъ съ по 10, 20, 50, 60 л. и създаватъ доста голямъ главоболия, но които азъ сведохъ къмъ 3-4 групи, за да ви покажа действителността, защото иначе, вързано, че повечето отъ васъ бѣха се загубили въ тия таблица. Тѣ сѣ като цели чаршафи — и не може лесно да се измъкнеш отъ тяхъ. Тѣ сѣ такива, че по-скоро човѣкъ би се отказалъ да ги изследва, защото, ако рече да ги изследва, ще се обърка.

Ето, г-н министерът на финансите ви даде една таблица за персонала, които азъ намирамъ много ценна. Като изключимъ пакъ военните и доброволните, броятъ на служителите за последните години е вѣрбатъ, както следва: въ 1931 и 1932 г. — 83.000. Влизатъ въ това число и служителите по желѣзниците. Следъ това броятъ на служителите постоянно се увеличава, за да дойде до сегашното положение за 1939 г. — 98.000, или заедно съ тѣзи, които не получаватъ заплати, както казахъ, — 101.411. Въ бюджета за 1940 г. има едно увеличение на броя на служителите съ крѣгло 4.300 души. Азъ направихъ пресмѣтане и вилѣхъ, че повечето отъ половината, или 2.475 души нови служители, сѣ по военното ведомство въ всичките му разклонения — реловна войска, въздухоплаване, трудови войски и морска и рѣвна частъ. А останалите крѣгло 1.825 въ повече служители по бюджета за 1940 г. се разпредѣлятъ така: Министерството на финансите — 451, тѣмъ за онази пажта за която министерът на финансите главно настоява за стѣпане на финансовата администрация, за пените, които нѣма да постигне; Министерството на земедѣлнето — 314; Министерството на търговията, промишлеността и тунта — 214; Поштите, телеграфите, телефоните и радиото — 214; администрация и полиция — 207. Или всичко 1.470. Оставатъ вѣколко стотини, които се разпредѣлятъ между различните ведомства.

Азъ съмъ на мнение, че съ комисията можемъ да намалимъ вѣколко тия цифри. Обаче сега чухъ, въ този моментъ, отъ тази трибуна, прези да съмъ доложилъ съответните изчерпателни увеличения отъ финансовия министеръ, не съмъвалъ за нуждата на крѣго друго, освенъ че отъ тия увеличения, които сѣ направи, има да видимъ какво трѣбва да намалимъ. Разбира се, азъ съмъ съгласенъ, току така, политически да възравамъ намаляване въ кое да е ведомство. Говоря за намаляване включително военното ведомство. Азъ съмъ билъ много злѣ въ Крѣмарата, когато се е гласувало военниятъ бюджетъ съ акламации и следъ това сме правили анкети за много личности, които сѣ били извършили отъ доста предприемачи и тѣхни органи. Предпочитамъ да гласуваме съ пълно съзнание всичко, което мисля тукъ, и да не правимъ въ нищо на народната отбрана, но да не ставатъ

увълечения. Увлеченията стават причина за неудовлетворение на много благоустройствени, културно-просветни, административни, санитарни и пр. нужди. Въ бюджетарната комисия ще имамъ случай, както и миналата година, по всички отделни въпроси да кажа моето мнение, какво трябва да стане.

Г-да! Щомъ бюджетътъ е поставенъ на тия начала, открива се единъ въпросъ: по вещественихъ разности по всички ведомства има ли място за някакво измѣнение? Има. Една лоша практика на бюджетарнитѣ комисии отъ редъ години, включително и миналата година, бѣше — натѣвамъ се сега това да се избѣгне — че се залавятъ съ въпроса за персонала и се разпиратъ за тая 1/3 частъ отъ бюджета, или 37%, почти презъ цѣлото време, а когато дойде редъ за вещественихъ разности, минаватъ бързо, като се гледа само дали спрямо миналата година има увеличение или намаление.

Това не може да продължава. Вещественитѣ разности подлежатъ на много строга преценка. Ако ние успѣемъ съ правна преценка и анкета на вещественихъ разности да ги намалимъ само съ 10%, а може и повече, ние ще намѣримъ веднага 300-350 милиона лева за други крайни нужди, на първо мѣсто да дадемъ гаранционъ хлѣбъ на нашитѣ служители и за нѣкоя друга нужда, която ще изгърне. Това — първо.

Второ — какъ по вещественихъ разности, а не по заплатитѣ на чиновнитѣ, не по възнагражденията на работницитѣ въ държавнитѣ ведомства, дори въ този моментъ не по плащането на дълговетѣ въ чужбина, за чийто неплащане азъ говорихъ въ друга речъ, както за дигане на контролата, не по даванетоъ пенсий, било военнопенсий, било лични или наследствени или по пенсионния фондъ, който е предметъ на бюджета на фондоветѣ. Преди всичко, злоупотѣбленията ставатъ въ вещественихъ разности. Г-да народни представители! Народътъ вика: „Въ мѣтна вода риба ловятъ“; въ мѣтна времена богатства се правятъ, а народътъ страда. Това сѣ народни мѣдрости, вѣковни. Това, което се казва „трѣжно дѣло“, което по нѣкои схващания представлявало най-големъ гаранция за редъ и законностъ, азъ го отричамъ изтъно. И сѣ въ та практика зная, че трѣжнитѣ цѣли се сведоха до тѣмъ, комиситѣ станяха толкова опитни, а търговитѣ, закладнитѣ и разнитѣ пургани около търговетѣ и тѣхнитѣ адвокати станяха също толкова опитни, че се кесе само да приготвятъ и подредятъ документитѣ и протоколитѣ съ нуждитѣ гербови марки, които по принципъ сѣ като фетишъ за единъ финансовъ инспекторъ, защото неговата глава само гербови марки вижда а другото често недовидва. А злоупотѣбитѣ се ширятъ. Това е схващането, г-да народни представители, за приемателнитѣ комисии, особено пъкъ въ военно време. Приемателни комисии по всички ведомства въ България — приемателни комисии въ чужбина — всичко това е областъ, въ която трѣбва да сиремъ нашето внимание, защото, помнете ми думата: кога минатъ тия времена, когато се свърши войната, ще има наистина много разрушени стари търговско-индустриални и банкерски съществувания, но ще има много и много нови търговци, банкери, индустриалци, съ нови пари. (Ръкоплѣскания) Това ще биде плодъ на мѣтното време и на мѣтната вода въ днешно време. Ние, следователно, като стоимъ здраво на необходимостта да жертваме много и достатъчно за нуждитѣ на народната отбрана, трѣбва, доколкото максимално човѣшки е възможно, да погледнемъ презъ тия тъмнини и да преброемъ разни кудоари и разни други мѣста, за да се погрѣчи на тия злоупотѣбления, които вирѣятъ въ такива времена.

При тия обстоятелства ще прибавя още нѣщо по въпроса за строежитѣ, за които сѣ предвидени достатъци, които строежи все не се довършватъ, които никога не сѣ точно пресметнати, способността на които не дава, напримеръ, една разлика отъ 5-10%, както разумнитѣ хора приематъ въ такива случаи, а чисто и просто едно-предприятне започва съ 10 милиона и свършва съ 20-30 милиона и повече лева, и все не се довършва.

По тая материя също трѣбва да имаме думата. Не отричамъ, че трѣбва да строимъ, необходими сѣ здрави, полезни, за нуждитѣ на учрежденията и заведенитѣ здания, обаче не сѣмъ съгласенъ да се ангажиратъ предварително срдства за нѣколко години, или пъкъ да ги предвидимъ сега изъ единъ пътъ въ мѣтното време, а пъкъ строежа да го правимъ следъ година, две, три. Това добива вече право на гражданственостъ, а отъ друга страна, при пълно съзнание, при сърдечно разбиране, тикаме частъ отъ персонала даже къмъ злоупотѣб-

ления. Въ същото време се търпи мизерията на персонала, понеже не можемъ да намѣримъ други пари.

Азъ се поставямъ въ положението на министра на финанситѣ, отъ когото искатъ пари отъ всички страни. Ето защо при тая мизерия за персонала съ всичкитѣ израздаши, последствия азъ не бихъ се радвалъ, ако при приключването на бюджета за идущата година ние констатираме, че единъ кон си разходи не сѣ произведени, явява се излишекъ, и приходитѣ сѣ добити въ по-големъ размѣръ. Това не ме радва, защото знамъ, че при тога голѣма частъ отъ благоустройственитѣ нужди сѣ останали незадоволени, че голѣма частъ отъ санитарнитѣ нужди сѣ останали незадоволени, голѣма частъ отъ училищнитѣ нужди и други нужди на държавата сѣ останали също така незадоволени.

Щомъ това е тако, позовавамъ се на това, което казахъ преди нѣколко дни: като виждамъ какъвъ е бюджетътъ, като виждамъ каква е мѣката, като виждамъ какви сѣ невъзможноститѣ, като виждамъ какви сѣ границитѣ на нашето облагане, като виждамъ и по-нататѣшнитѣ усложнения, азъ дохождамъ до идеята, че е невъзможно да упражнимъ разходната частъ на бюджета за държавнитѣ дългове. Това не може да биде! Най-добросъвестно ви заявявамъ, че ако ние искаме да задоволимъ поне елементарнитѣ нужди на нашата държава, ние трѣбва да дадемъ да се разбере ясно и категорично, че тая сума, която се иска и която трѣбва да биде турена въ бюджета, споредъ договорнитѣ условия за плащане на държавнитѣ дългове, ние не можемъ да плащаме.

Трѣбва да видимъ и тамъ сериозно какво можемъ да направимъ въ такова време, като днешното. Да не го характеризирамъ сега, още веднажъ, нѣмамъ време, защото характеристика на военната конюнктура азъ направихъ при разискванията по отговора на тронното слово. Вие ме чухте тогаваш, по всѣка вѣроятностъ, ще намѣрите, че нѣщо се е обмисляло отъ това, което си позволихъ да кажа тогава.

Това имамъ да кажа по третата група въпроси, споредъ конструкцията на нашия бюджетъ — вещественихъ разности — отъ мене така раздѣленъ на три групи за по-леко разбиране. Подробенитѣ ни даде финансовитѣ министъръ. По тѣхъ азъ за себе си съмъ освѣтленъ, но искамъ да подчертая, че при раздѣлянето въпроситѣ по бюджета на три групи вие можете да проникнете още по-леко въ същността на самия бюджетъ, като знаете, че тѣзи три групи засѣгатъ всички министерства и всички дирекции.

Но, господа, сега по цифритѣ нѣма нужда повече да говоря. Ще видимъ, споредъ възможноститѣ, било по бюджета на желѣзницитѣ, било по бюджета на фондоветѣ, било по нѣкои отделни бюджети какво може да се направи. Напримеръ, по бюджета на Министерството на търговията, промишлеността и труда или по тоя на Министерството на земедѣлнето ще кажа нѣщо повече. Сега, като виждамъ какъ бърза времето трѣбва да спра съ тия цифри.

Г-да! Азъ искамъ да се спра на единъ голѣмъ въпросъ, за който г-тъ министърътъ на финанситѣ употребилъ една дума: „Измукваме“ — тази дума той каза — „1/3 отъ националния доходъ за бюджетни нужди“. Той разбира се, искаше да каже за цѣлата тази редица отъ бюджети, за които ги говорихъ въ началото на речта си. Ако приемемъ, че истинскиятъ националенъ доходъ днесъ е, напр., къмъ 45-50 милиарда лева, той сваша, че, тъй като чрезъ бюджетитѣ се засѣгатъ къмъ 15-16 милиарда лева — и затуй употребилъ този изразъ — измуква се 1/3 отъ националния доходъ за бюджетни нужди въ страната. Вѣрно е. Касе се, наистина, за измукване на огромни срдства отъ националния доходъ.

Но какъ става това измукване отъ националния доходъ? Политическата икономия до войнитѣ имаше гордоу изработени правила за свѣта, за разнитѣ културни и некултурни държави. И за най-културнитѣ се казваше, че разноститѣ за наемъ на единъ човѣкъ на труда, който, значи, получава възнаграждение, заплатата, не трѣбва да бждатъ повече отъ 12-15% отъ заплатата му. За нашето градско население, което живѣе подъ наемъ — знаете това много добре — особено въ голѣмитѣ градове, положението въ които не е еднакво съ това въ малкитѣ градове, този процентъ стига до 25-35-40%. За поддържане на другитѣ физически нужди на човѣка отиватъ най-много 30%. Тукъ, виждате, сме даже подъ нормата, а за другитѣ, за културнитѣ нужди, се опредѣлятъ поне къмъ 20-30-35%. Правилно е да се счита, че и самиятъ трудъ ще биде по-полезно приложенъ, ще даде по-големъ ефектъ, ако е поставенъ не само при по-добри физически,

но и при благоприятни културни условия. Необходимо е просвѣта, необходимо е да се възпитава човѣкъ, като го денъ да приложи своя трудъ и съответни знания, като го денъ гражданинъ за общественъ деятелъ, за народна отбрана и т. н. Това положение у насъ, разбира се, не съществува.

Даннитъ за националния доходъ, които вчера г-нъ министърътъ на финанситъ съобщиха, сѣ публикувани въ в. „Днесъ“. Добре е направено, защото всѣки може да ги има наръчка. Не е лесно да се помнятъ цифри. Азъ зная този трудъ, който цитира г-нъ министъръ Божиковъ; азъ съмъ го челъ навремето; разбирамъ неговитъ методи и имамъ да кажа доста много, но при липсата на друго оцененіе и анализъ на националния доходъ въ България, азъ приемамъ съ дефектитъ този резултатъ. Има такъвъ опитъ за 1911 г., публикуванъ въ началото на първата империалистическа война отъ покойния Кирилъ Поповъ, който опитъ имаше също дефекти. За 1911 г., а дори и мно о по-късно, публикацията на Кирилъ Поповъ за стопанска България имаше значение.

Азъ приемамъ, прочее, цифрата 36 милиарда кръголо националенъ доходъ въ 1935 г. Тя е достигната доста мѣчно отъ нашия народъ следъ голѣми кризи.

Отъ тогава имаме и благоприятни години, свързани съ военни конюнктури. Стигнаха сме вече до едно положение на 40-45 милиарда лева, нека бждатъ 50 милиарда лева националенъ доходъ — това ми се вижда много, но нека приемамъ тая цифра. Трѣбва да вземемъ подъ внимание, обаче, че тази разлика отъ 15 милиарда лева, постигната за 1-5 последни години на военна конюнктура, ще бжде намалена веднага следъ военната конюнктура, която ще бжде последвана отъ остра криза.

Това не е трайно. Касае се чисто и просто за въпроса на настоящитъ цени, при сегашнитъ блокади, при сегашната липса на сурови материали и полуфабрикати, при сегашната невъзможностъ да работятъ всички индустрии и предприятия въ всички държави, съ изключение за директни военни нужди. Отбелязвамъ, абсолютно въ всички държави. Но да приемамъ, че има такова увеличение.

Г-да! Азъ ви моля да проникнете дълбоко въ единъ голѣмъ фактъ. Цифритъ за националния доходъ, ако той не бжде анализиранъ, споредъ участието въ него на съответнитъ слоеве отъ населението, слоеве съ наимень трудъ, чиновници, занаятци, търговци, банкери, служаци въ съобщенията, земедѣлието и пр., оставатъ математически величини безъ никакво практическо значение.

Около 65% отъ националния доходъ пада върху българското земеделіе и скотовѣдство. Това поне веднага може да се обясни и разбере. Като се свърже съ онова разслоение на нашето земеделско население по стопанства, по владения и експлоатирани декари; по характеръ на съответнитъ райони въ България, по продуктитъ, които се произвеждатъ, при това различия за Северна и Южна България, за Западна и Източна България, като се има предвидъ разликата между мѣстата, въ които има по-голямъ трансформация и въ които нѣма такава широка и дълбока трансформация — веднага се очертава разликата въ националния доходъ. Напр., въ Пазарджишкия край има голѣмо разнообразие на култури: като се почне отъ житото и отъ конопа, както е впрочемъ въ цѣлата Плоднисканска област, трансформацията обхваща тютюна и всички култури отъ тѣ нареченитъ маслодайни и индустриални растения, лозя и пр. Като се отиде по-далече на изтокъ, положението почва да се промѣня, като въ Северна България преобладава напримѣръ предимно зърненото производство. Сега се водятъ много спорове около нуждата да се експлоатира фабриката въ Каялий за създаване на населението поминѣкъ освенъ чрезъ сѣене на наумѣк и други, чрезъ сѣене на цвекло. Съжалявамъ, че има много комплицирани въпроси тамъ съ тая фабрика и несъществуващата кооперация „Тракийска захаръ“. Тѣ не може да бждатъ разрешени лесно — не виждамъ г-нъ Багряновъ — и една отъ причинитъ, поради които не може да се разреши този въпросъ досега и лекъ, се крие въ това, че известни хора на науката като че ли занимаватъ съ търговия. Това става причина работитъ да не вървятъ напредъ и правилно. Трѣбва много да се внимава. Да се пазимъ отъ афери и аферисти.

Азъ бихъ желалъ да кажа на г-на министра на земедѣлието и на г-на министра на просвѣщеніето, докогато той е шефъ на цѣлокупното просвѣтно дѣло въ България, че професоритъ могатъ и трѣбва да се занимаватъ само съ своята професорска работа; могатъ да бждатъ общественици, при това сравнително добре сѣ платени и срещу нищожна работа, но не могатъ да бждатъ търговци, пред-

ставители на фирми и доставчици на семена, торове, соя и още други. Да не споменавамъ имена. Това не трѣбва да се допуца въ България. Особено хората на агрономо-лесовѣдния и ветеринарния факултети не бива да се занимаватъ съ такива работи. Хубаво да внимаватъ. Г-нъ професоръ Филовъ ще ме разбере, ще направи справка и ще хване нѣколко души тамъ. (Веселостъ).

Г-да! Ако отидемъ въ Северна България, ще видимъ, че положението е още по-нечастно. Тази Северна България, която до войнитъ бѣше сравнително добре и се гордѣше съ своята царевина и по-малко съ пшеницата — тогава загарила отъ Старозагорско и Югоизточна България играеше роля и отиваше въ Ангерсъ, Белгия, и другаде — сега тази България се мѣчи съ лозя, цвекло, съ конопа да преживява. И то не навсѣкѣде. Напоследѣтъ тамъ стѣпватъ на много здрава позиция съ тѣ нареченото кооперативно обработване на земята. На това се надѣватъ. На тая обработка и азъ искамъ да се надѣвамъ. Азъ ще се спра на този въпросъ по-късно и съ него ще искамъ да завърша речъта си.

Г-да народни представители! По сния голѣми жертви, които се правятъ отъ редъ години за нѣкои зърнени храни, за пшеницата и ръжъта, по организацията отъ 10 години насамъ на нашата Дирекция за храноизносъ, която въ главни линии върши добра работа, при тази валоризация, за сѣтка на консумацията — нека бждемъ начисто. Позволете да смѣтамъ, че тази валоризация, която засѣга 500-600 милиона килограма годишно, а за 1939 г. къмъ 850 милиона килограма, при увеличенъ износъ, не отива въ полза на цѣлокупната земеделска маса. Това не е вѣрно. Разчленението на групитъ ще покаже, че само стопанства, които могатъ да иматъ действителенъ излишекъ въ своето производство, могатъ да използватъ ценитъ, които се нормиратъ и които означаватъ валоризация. Това сѣ едритъ и срѣднитъ стопанства. Вѣрно е, дребни стопанства до 30-40-50 декара и тѣ даватъ първоначално презъ октомврий, ноемврий, декемврий, нѣщо отъ своитъ храни, но сѣшитъ тия хора презъ месецитъ май и юний следната година, до новата реколта купуватъ отново храна за доизхранване. Презъ първитъ месеци даватъ, защото нѣма какъ да посрещнатъ своитъ нужди за данѣци, бирници, екзекутори, за живѣне, за плащане дългове и пр. Дойде ли месецъ май и юний, настѣпи ли конюнктура по-тежка, сѣшитъ хора купуватъ и зѣ тѣхния домашенъ балансъ полученитъ по-рано отъ продажбата цени не играятъ голѣма роля.

Цѣлото балканско население при това се храни отъ полето, значи то плаща, не произвежда, нѣма излишекъ. Цѣлото градско население въ малкитъ и голѣми градове, полуселско и полуградско, около 1.450.000 души носи тежестъта на валоризацията. Азъ не съмъ противъ валоризацията. Но ние не трѣбва да се заблуждаваме, че съ нея сме задоволени огромната маса отъ показанитъ въ статистиката у насъ кръголо 950.000 стопанства. Това не е точно. Като знаемъ това, ще трѣбва да мислимъ и за другитъ слоеве.

Второ. Този, който има 1, 10, 20, 30 до 50 декара, а това значи 63% отъ всички наши стопанства, не може да дава отъ излишекъ; ако той дава, дава поради нуждитъ си. Може би той си дояжда съ зърненъ фуражъ или смѣсъ съ него, но и фуражъ нѣма достатъчно; той въобще нѣма, той е въ много тежко положение и трѣбва да се има предвидъ това негово положение — това е темата, на която трѣбва да мина — че на него трѣбва да се помага по другъ пѣтъ.

Трансформацията, г-да, не засѣга цѣлокупното наше селско население; не засѣга дори и четвъртинката отъ него; не зная, дали засѣга 15% отъ земеделскитъ стопанства. Имамъ предвидъ, че се хвърлиха въ обработка на известни култури 4-5% отъ цѣлото население, да речемъ, за рози, тютюнъ, лозя, маслодайни семена. Изцѣло, върѣйки всичкитъ наши досегашни действия отъ толкова години насамъ, трансформацията е още въ своето начало. Преди войнитъ още имаше трансформация, а следъ войнитъ тя е засилена, поради нуждитъ на износъ, но, г-да, пакъ едвамъ сме стигнали 10% отъ обработваемитъ земи, заети отъ тия артикули.

Такъвъ анализъ може да ни доведе до действителното положение на населението. Излиза, че известни кръгове отъ нашето стопанство иматъ по-благоприятни условия за работа и животъ и подобро положение, но това не е нито цѣлото, нито 2/3, нито четвъртината, а много по-малко.

Г-да! Да вземемъ индустрията. Тя има значително увеличение. Азъ вземамъ даннитъ на 31 декемврий 1938 г.

Нашите индустриални предприятия, г-да, сж извън градовете и селата, дори въ селата сж значителен брой; не сж повече отколкото въ градовете, но има голъм брой въ селата, въ връзка сж пристанищните центрове, гаритъ и пр. Въ тѣхъ нашата индустрия играе роля. Положението на нашата индустрия, на нашите занаяти, търговски и други предприятия е следното. Презъ 1935 г. е имало крѣло 43.000 предприятия съ 245.000 работници; презъ 1936 г. — 46.000 предприятия съ 265.000 работници; презъ 1937 г. — 53.000 предприятия съ 318.000 работници и презъ 1938 г. 60.000 предприятия съ 385.000 работници. Това показва, че има просперитетъ и затуй правилно е казано, че една четвъртъ почти отъ нашия националенъ доходъ се добива въ индустрията. Но ако обърнемъ другото листо и погледнемъ данъка върху приходите и допълнителния данъкъ върху общия доходъ, може ли да ни убеди нѣкой, че действително въ нашата страна, при това развитие на нашата индустрия и търговия, минно производство и банково дѣло, че има само нѣкакви 5.000-6.000 души, които имали повече отъ 80.000 л. годишенъ доходъ? Може ли това нѣкой да повѣрва? Това е невъзможно, както не е възможно, че има само нѣколко единици съ надъ 1.000.000 л. годишенъ доходъ физически и юридически лица.

Министърътъ на финансите въ комисията ни даде данни, че всички мѣрки сж взети отъ година и половина въ това отношение. Азъ ги намирамъ добри, обаче азъ анушавамъ и насърчавамъ г-на министра на финансите, искамъ и Народното събрание да го насърчи, да се взематъ още по-строги мѣрки не да се прѣчи на индустрията, не да се попрѣчи на търговията — тамъ не съмъ съгласенъ, стопанска дейностъ е необходима — но да се заложатъ, по силата на нашето сегашно и бъдещо данъчно облагане, действителните обекти за облагане, за да получимъ, ако не веднага повече, то поне 50% увеличение. (Ржкоплѣскания)

Азъ разбирамъ какво ще рече граници на данъчното облагане. Казахъ въ комисията, повтарямъ го и тукъ, границите на данъчното облагане за всички социални слоеве сж тамъ, отъ където започва да става предприятието нерентабилно. Това трѣбва да се намѣри и улови. Министърътъ на финансите и онзи денъ каза, и по-рано го е казвалъ нѣколко пъти: „Г-да! Дайте ми здрава администрация, хора сведущи и добре платени, ще направя повече“. Разбирамъ, да дадемъ, да бжде. Но, г-да народни представители, срѣдствата, съ които се укриватъ приходите, сж много. Има специалисти, счетоводители, директори, заклетни и незаклетни експертъ-счетоводители, които съумяватъ да намѣрятъ начини не за събиране, а за укриване данъци. (Ржкоплѣскания)

Г-да! Има мѣсто въ това отношение, за да се направи доста. Не съмъ фантасиоръ да мисля, че това може да стане непремѣнно въ първите месеци на 1940 г. или до края на годината. Обаче азъ искамъ да се постави още по-здраво начало, както е поставено отъ 1½ години насамъ, да се продължи и да се разумѣе отъ всички, че действително максимата трѣбва да бжде тая, която е посочена и въ тронното слово: хармония между податните сили на народа и данъците, или доходи, данъци и цени да бждатъ въ хармония, т. е. данъци, съответствуващи на максимално възможното за плащане — идеално това не е възможно — съответствуващи на действителните доходи на нашите стопански слоеве. Това може да се постигне, не е невъзможно.

Азъ трѣбва да кажа, че има засегнати жестоко, може би, малки търговци, малки занаятчи, а най-вече жестоко сж засегнати овѣзи, на които данъкъ се лови по ведомостъ. Тѣ сж най-добриятъ платци. Г-нъ министърътъ на финансите казва: „140 милиона лева сж получени отъ данъкъ-занятие“. Отъ кого? Отъ чиновници, общински, държавни, частни, отъ работници и пр. Има право, така е. Процента въ удържки за данъкъ се плаща въ края на месеца. Заплата нѣма, ако не се внесе удържката. Въ фабриките и работилниците не плащатъ надници, ако не се внесе този процентъ. На пенсионерите, които сж малко платени, сжщо нѣма пенсия, ако не се удържи този процентъ. Нѣколко десетки хиляди души военноинвалиди или тѣхни наследници — сжщо сж въ мизерия и плащатъ. Повишавахме пенсията имъ, но положението имъ пакъ си е мизерия. Повишавахме и на други пенсионери — и за тѣхъ положението имъ пакъ си е мизерия. Изобщо наемниятъ трудъ и пенсионерите сж въ мизерия.

Една корекция се прави: бедна държава сме. Приемамъ, но не е напълно бедна; бедно е, г-да, голѣмото мнозинство отъ населението; то нѣма. Бедни сме, но нали казахме, че националниятъ доходъ е стигналъ до 50 милиарда лева, че имаме развита индустрия, голѣма култура,

голѣма търговия, голѣмо кредитно дѣло и производство. Значи не е толкова бедна! Нѣкъде ще е много бедна, нѣкъде е доста богатичка. Въпросътъ при облагането е — тамъ да се пипне, където е богатичка. (Ржкоплѣскания)

Понеже азъ познавамъ министъръ Божиловъ, смѣтамъ, че ние трѣбва да го инжектираме — ще си намѣри белята, но ще го инжектираме — това трѣбва да стане, защото е необходимо. Веселестъ. (Ржкоплѣскания) Той ще го направи.

**Председателъ Никола Логофетовъ:** Оставагъ Ви още 10 минути.

**Д-ръ Никола Сакаровъ:** Мога да продължа и малко повече, ако Камарата гласува още 10 минути.

**Председателъ Никола Логофетовъ:** Азъ Ви давамъ 15 минути.

**Д-ръ Никола Сакаровъ:** Благодаря, г-не председателю!

Г-да народни представители! Има единъ много споренъ въпросъ — за износа. Едно гледище се разпространява, че чисто и просто, за да бждемъ добре, трѣбвало само да изнасяме. Г-да! Това гледище не е народно, не може да бжде държавно, не може да бжде народно-стопански правилно; не може да бжде полезно. Изнася се каквото артиства: изнася се нѣкой път и отъ необходимостъ, ама да се трѣгне така, да изнасяме на всѣка цена, първо, най-хубавото, второ, най-навреме излѣзлото и, трето, отъ което имаме нужда — това не може, това не е полезно. Хвалимъ се съ хубаво грозде, съ хубавъ мармалазъ, съ хубави консерви, съ хубави зеленчуци, ама нали знаемъ, че всичко това, навреме получено, въ добро качество излиза навънъ. Имаме чудесни кокошки, хубави яйца, фитове и фитки и пр. и пр., обаче всичко това излиза навънъ, за да се консумира въ чужбина. (Веселостъ)

Азъ питамъ: може ли търговията въ страната да се ржкоходи само отъ това съображение? Не може, г-да! Трѣбватъ експортѣри, и то добре организирани. Такива има. Обаче не мога да се съглася, че въ нашата държава експортътъ трѣбва да бжде монополъ на нѣколко души или на две-три групи. (Ржкоплѣскания) Това не мога да приема. Не мога да приема сжщо да бжде монополъ импортерътъ, вносите пакъ на частни лица и групи. Не мога да отрека, че държавата трѣбва да изнася зашото има необходимостъ отъ известни срѣдства. Не мога да отрека, че тя ще изнася, защото е необходимо да достави известни материали; още повече днесъ, когато за нея е тъй необходимо да достави съответните за народната отбрана материали.

Но ако това не върви тъй лесно, както се е ползало, считамъ, че ще стигнемъ до една норма, при която за експорта и за експортѣрите ще има съответни добри печалби. Трѣбва да има печалби; безъ печалби тѣ не могатъ да работятъ. Недейте стѣпва на базата на завидата, на базата на злобата, на отъмъщението. Туй не признавамъ. Има си стопански възможности, въ които можемъ да се движимъ. Да имаме експортенъ капиталъ, разбирамъ, обаче той не трѣбва да прави изстѣпленция. И експортниятъ и импортиятъ капиталъ, щомъ правятъ изстѣпленция, трѣбва да имъ бждатъ отсѣчени краката и крилетѣ.

Въ законопроекта за гражданската мобилизация чега, че шѣли да се взематъ мѣрки за тъй наречените сръхпечалби. Да ги намѣрятъ, да ги видятъ; да видимъ какъ ще стане. Съгласенъ съмъ да се посегне на всички тия печалби. Но по този въпросъ азъ съмъ из друго мнение. Ако се случи война, която хичъ не желая — не искамъ да си показваме способностите въ гражданско и военно отношение — ако стане война, въпреки мѣсто и вапото мнение, азъ поддържамъ абсолютната държавна търгация на вноса и износа категорично, безъ никакви колебания. (Ржкоплѣскания)

**Георги Кендеровъ:** И сега може.

**Д-ръ Никола Сакаровъ:** Дотогава, обаче, ще се яни-мава за начина, по който да бжде използванъ съответствующиятъ капиталъ, на който може да се даде съответна възможностъ за работа. Колегата тамъ (Сочи Георги Кендеровъ) казва, че и сега може. То се знае, че и сега може. Ако искаме да говоримъ по-точно, ще кажемъ така: по-неже се намираме въ подготвителенъ периодъ къмъ предпологаното време, добре е сега да се обясняватъ срѣдствата и начините, за да бждемъ готови, когато настане онова време. За известни артикули дори би се постигнали, щото да не бждатъ само валоризирани. Тѣ ще бждатъ

реквизирани, изземвани. Сега има валоризация за конопа, има за лена, има за слънчогледовото семе, има за ръжта и пшеницата, има за памука, има за лашкулитъ. За тия артикули е намърена подходяща тая форма на валоризация. Азъ, обаче, се боя отъ валоризацията дотогава, докогато тя служи само на отделни лица или групи отъ населението.

Ще разгледаме бюджетитъ на фондоветъ, където е и бюджетътъ на Дирекцията за храноизноса и на Експортния институтъ. Тогава ще обяснимъ подробно всички тия възможности, да се прибъгне още отъ сега къмъ една монополна държавна организация. Не казвамъ още непременно пълна. Не тръбва да се счете, че още преди да е обявена мобилизацията, тръбва изцъло и изведнажъ да се елиминиратъ ръководителитъ и собственицитъ на предприятията.

Г-да народни представители! Вие чухте, че 385 хиляди души работници сѫ били заети на 31 декемврий 1938 г. въ нашата индустрия, занаяти, търговия и др. предприятия. Четвъртинката въ тѣхъ сѫ въ безработица.

Ние четемъ съобщение отъ Дирекцията на труда, че въ главнитъ клонове на нашето производство — тютюневото, строителното, текстилното и други, работницитъ въ които членуватъ въ фонда „Обществени осигуровки“, въ настоящия моментъ безработицата обхваща крайло 54 хиляди души, плюсъ друга безработица, пакъ въ градоветъ, за която не се води регистъръ, която заедно съ интелектуалцитъ и поменатитъ 54 хиляди достига къмъ 90 и нѣколко хиляди души. А помнете, че при разискванията по отговора на тронното слово, азъ обърнахъ вниманието ви, че съществува още една скрита безработица въ селата, която засѣга къмъ 950 хиляди души — по единъ членъ въ всѣко стопанство въ селата — а други я изчисляватъ на 1.100.000 души. Защо е това така?

Г-да народни представители! Въ България има гладъ за земя — пълненъ. Азъ, обаче, не стоя на базата да чакаме по пшеницата на нѣкаква авантюра да добиемъ такива грамадни земи, съ които едва ли не да дойдемъ въ положението на балканска страна съ колонии. Не само мене не идва на умъ за такива претенции — да имаме нѣкакви колониални области въ Европа, ами се боя отъ настървеното намѣрение на нѣкои да правятъ отъ европейскитъ държави на близкия Изтокъ или Югоизтокъ колонии или полукolonии, значи въ Европа, на континента. Цомъ съмъ на това мнение, очевидно е, че не мога да мисля, че този гладъ за земя въ България ще бѣде удовлетворенъ така лесно. Държавчи, обществени, общински, манастирски и пр. земи — имамъ и тѣхъ предвидъ. Навремето, преди 16—17 години се взе значителна частъ отъ тѣзи земи и отъ частни земи свръхъ известенъ брой декари, обаче въ 1924 г. ужъ полъ претекстъ да се създадатъ въ България голѣми модерни земеделски стопанства, биде окаркирвана реформата, направена отъ Стамболийски веднага следъ войната.

И тогава направиха пакъ една грѣшка отъ бюрократически характеръ, който бюрократизъмъ характеризира и днесъ нагъта — ржава въ много отношения, особено по върховетъ: поставиха за ръководителъ на тази главна реформа, наистина, агрономъ, добъръ специалистъ отъ старо време, обаче човѣкъ, който бѣше нейнъ противникъ. Съ какъвъ акълъ извършиха това — не зная.

Разправяхме се тогава тукъ, че това у насъ не може да се практикува. Казаха ни: въ Русия го правятъ, турятъ противникъ да провежда една реформа, и ако я саботира, наказватъ го съ главата му. Това е за саботиране. За саботиритъ, или, както го превеждаме на български езикъ, за вредителитъ, наказанията сѫ много голѣми. Г-да! Ще тръбва да обсъдимъ този терминъ, защото и въ България има вредители по върховетъ на нашата бюрократия, само че тѣхъ не ги казватъ, а даже ги тикатъ напредъ за заслуги — по вредителството. Трѣбва да видимъ какъ е това. Азъ смѣтамъ, че ще се намѣрятъ специалисти да определятъ съдържанието на това понятие „вредителство“ и областитъ, въ които можемъ да го уловимъ. Защото азъ наблюдавамъ случаи, не масови, но страховити и много ми тежи, че още не виждамъ доказателства, че се пипа здраво за измѣнението на това положение. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои народни представители)

**Председателъ Никола Логофетовъ:** Моля, свършете!

**Д-ръ Никола Сакаровъ:** Да, — Г-да народни представители! Азъ искамъ да подчертая още единъ главенъ въпросъ — въпросътъ за нуждата изобщо да повдигнемъ нашето народно стопанство. Никакви бюджетни ресурси не може да има, ако нѣма развито народно стопанство. Може и безъ такова стопанство да има бюджетни ресурси, обаче

взети отъ необходимото на народното стопанство, взети чрезъ източението на народнитъ слезе, чрезъ онова източение, отъ което сега всички се боимъ, което е изразено въ даннитъ на нашата статистика отъ 1926 г. насамъ по въпроса за намаляване на прираста на населението, за намаляване на женитбитъ и ражданията, при намалени умирания; по въпроса за израждането на частъ отъ нашия народъ, и то не само въ градоветъ, а и въ селата.

Основната причина на това страшно явление, г-да, не е друга, освенъ тази, която изтъкватъ нашитъ медицински органи. Тѣ сѫ ни изпратили едно изложение, въ което казватъ открито, че причината е: изнурителенъ трудъ, дълготраенъ, лошо платенъ, недохраненъ и неразвитъ градски и селски работникъ и дребенъ стопанинъ. Това е компетентното мнение на медицинъ. Социологътъ казва същото. Щомъ е така, ние не тръбва да се боимъ да кажемъ открито истината: народната ни отбрана за единъ периодъ може би, най-много следъ 15-20 години, коренно е застрашенъ, ако това положение продължи. А, за съжаление, отъ 1926 г. насамъ то не спира, въпрѣки че броятъ на умиранията намалява, г-да. Значи, въ санитарно отношение мѣрцитъ подпомагатъ да се намалятъ умиранията, но въ социално и стопанско отношение нѣма мѣрки, за да се повдигне повече раждаемостта, чието намаляване е свързано съ стопанското бедствие, съ изнурителния трудъ, съ недоплатения трудъ, съ малкитъ доходи.

А нашитъ селяни, когато си правятъ смѣткитъ, иматъ една особеност. Като имъ кажешъ: калкулирайте колко ви струва добитата храна, продуктъ — всички правятъ смѣтки — дали нѣщо за работници, дали нѣщо за семе, дали нѣщо, та кунили добиткъ — ако иматъ два вола, единиятъ непременно е съ единъ недостатъкъ, а другиятъ е съ другъ, но правятъ смѣтка винаги, безъ да влиза тѣхниятъ и на семейството трудъ. Нашиятъ селянинъ, прочее, си прави смѣтката безъ да включва своя трудъ и той на семейството му. Питашъ го: ами твоятъ трудъ? — „Зарѣжи го!“ — Ами трудътъ на децата ти? — „Зарѣжи го!“ Това е отъ тамазлъкъ — зарѣжи го! Такава калкулация, г-да, нѣма нищо общо съ никакви формули на аграрната икономия. И засега всички упражнения, които се правятъ въ разнитъ университети по тази материя, иматъ само литературно-теоритическо значение, но не и практическо-стопанско. Това е положението. Научната стойностъ на такива материали не се отрича.

Г-нъ председателътъ, г-да, ми напомня, че трѣбва да свърша.

Г-да народни представители! При факта, че е обезцененъ трудътъ на огромна маса отъ нашитъ селяни въ последнитъ години на аграрната криза; че по трудитъ колективни договори — доколкото се прилагатъ за работницитъ — прилагатъ обикновено минималнитъ надлъци, показани въ тѣхъ; че вследствие на липсата на сурови материали и полуфабрикати, значителенъ брой наши индустриални, занаятчийски и търговски предприятия, голѣми и малки, не работятъ достатъчно; че порадиouchения отпреди нѣколко месеци, когато положението бѣше още благоприятно за снабдяване съ нѣкои артикули, не стана това навреме и достатъчно; че нѣма много шансове въ близко бъдеще това да стане — при тая фактъ азъ не мога да чертая благоприятни перспективи, колкото и да съмъ оптимистъ въ живота, колкото и да мечтая за голѣми социални преобразования и колкото да се надѣвамъ, че бъдещитъ поколения ще има да видятъ и да доживятъ такива условия. Сега, обаче, не мога да бѣда насилеи да призная голѣмъ оптимизъмъ, когато не виждамъ около себе си тази добра картина — доколкото моитъ познания по стопански и социални въпроси ми позволяватъ да виждамъ и разбирамъ.

Значи, проблемата си остава: общо повдигане на нашето стопанство, на първо мѣсто селското.

Е добре, земя нѣма. Работи се на дълбоко, оре се дълбоко. Разбрахме, че семето трѣбва да бѣде добро — прекрасно. Внѣра гласувахме законъ за доставката на козове. Много хубаво. (Веселостъ Ржкоплѣскания) Ще докараме козове, ако не умратъ, докато дойдатъ, поради войната, разбира се. Въ всѣки случай ще направимъ облагородяване на раситъ. Ще направимъ също и съ гозеждата раса, и съ конската раса, и съ цѣлия нашъ животински съставъ. Признавамъ. Но, г-да, това не стига.

Ето защо азъ смѣтамъ, че единъ отъ главнитъ въпроси на нашето селско стопанство е този, за който излъзе инициатива отъ селскитъ маси, въ лицето на земеделскитъ камари. Ето, миналата година земеделската камара въ Плевенъ, заедно съ нѣкои други земеделски камари въ България — има и противници на почина — повдигна въпроса, за който азъ говорихъ преди 12 месеца — за

кооперативното обработване на част от нашите земи. Не съмтам, че това ще стане изведнаж и навсякъде. Но понеже не съм в положение, нямам време да разясня сега подробно тази материя, манифестирам моето абсолютно съгласие и надежда за успех от това кооперативно обработване на земята. Насърждавам с всички сили всички тези села, които са поели инициативата. Трябва да им се помогне, за да преодолеят мъчностите. Да помогне държавата, преди всичко Земеделската и кооперативна банка, която е взела вече тази инициатива. Изработен е от нея типов устав. Четох и окръжното й. Много добре. Но трябва да има пари за тази работа. Най-напред банката трябва да е готова с кредити, за да се използва и купи мъртви и живи инвентар, за да се използва съществуващият жив инвентар, за да се намали разпарцелираността на земята чрез кооперирането на дъловете — земята на кооператорите — за да се получи по-широка площ за обработване, чрез премахване на синури, за да се работи интензивно в стопанството и да се използва възможната за нашите условия техника и механизация, които да даде значително по-голям резултат. Не казвам да се получи удвоено производство — това няма да стане така лесно и изведнаж. Не казвам и утроено, не мога да кажа, защото не е удвоено още производството, извършено на съвсем други начала — колективната организация на стопанството, кохозите — даже в Съветска Русия. То е подобро там много, но не е утроено и не е още удвоено навсякъде. И понеже, г-да, много общественици смятат въпроса за кооперативното обработване на земята с колективното стопанство, кохозите в Съветския съюз, трябва да кажа: това е абсолютно неразбираемо или съзнателно препятствие на една много важна мисъл и идея. Това трябва да се преодолее от държавата с нейното насърчение в това отношение. Защото, г-да, кохозите в Съветския съюз почиват на един принцип, който е в рязко противоречие с нашия, а именно, там земята е национална; там се оперира в тази национална земя така както в националната индустрия, в националното банково дъло, цялото национално производство, и транспортно дъло, и външната, и вътрешната търговия. Това е друго.

У нас става дума, при запазване собствеността на нашия селянин, да стане коопериране на земята. И не е необходимо в туй отношение различни заслуги, може би, или крайно консервативни умове да пречат с своята литературна проява у нас по тази материя. Въпросът е ясен.

Заслужават похвала всички онези, които пледират кооперативното обработване на земята не като една панacea, но като едно средство, което с течение на времето може да обхване цялото наше стопанство, разбира се, в ония места, где е възможно коопериране. В първо време, обаче, техните инициативи трябва да бъдат насърчени от държавата, като бъдат снабдени с средства от Земеделската банка, с машинерии и оръдия от държавата или под нейна гаранция. Тогава ще се получи резултат, който ще почувствуват всички. Тогава ще имаме и дълбока оран, и оръдия и машини, употребени в по-голям размър, и обществена психика у хората да свикват на обща работа, която е важна и за народната отбрана, и не само да притежават малки пръснати парчета земя, които да обработват с примитивни средства.

Друго няма искам да подчертая, г-да, и ще свърша. Има още един друг елемент, който трябва да подкрепя във връзка с тая голям въпрос за кооперативното обработване на земята.

Г-да народни представители! У нас има значителен брой стопанства, които владят около 70 милиона декара от всичките наши 43-44 милиона декара обработваема земя. Тази земя, г-да народни представители, представлява тоже един обект за работа. Тази земя остава необработена или се дава под наем; дава се на изпълни; работи се примитивно, много и като паракенде; работи се не от собствениците й, които живеят и в градове и в села, а от изпълнители. Тази земя, ако не се из земе, трябва да се даде за използване, а не да стои мъртва, да се обработва по изолитарски и примитивен начин; тя трябва да влезе в масата на кооперативно обработваемите земи, без да се отнеме собствеността, или да се обработва като фондова земя. (Ръкопляскания от някои народни представители) Така ще използваме и тази земя, която съставлява близу четвъртинка от цялата обработваема площ, по един по-добър начин. (Ръкопляскания) Това е въпрос, който трябва преди

всичко да разреши Министерството на земеделието. И Парламентът трябва да е готов по тая въпрос.

**Някой от народните представители:** Да я изкупи държавата.

**Д-р Никол Сакаров:** Като нафрим пари, ти аз, тогава ще я изкупим. (Оживление) Съгласен съм. Аз не съм против отиването дотам, обаче искам да поставя въпросите както са изпълними, в реалната им същина. Искам да постигнем резултат, а не само външен ефект. И понеже вашето съзнание и това на правителството, декларирано толкова пъти, е в направление да се постигне реално повдигане на нашия национален доход, трябва да повдигнем най-напред дохода на нашето селско стопанство. А след и паралелно с туй да вървят другите стопански отрасли, които са направили много повече, понеже им е помагано много повече от държавата и обществото.

Ето, г-да, в тази същина, с тия реални въпроси, като си запазвам правото по съответните бюджети да си кажа думата, където е необходимо, а най-вече в бюджетната комисия, аз привършвам моето говорене по общите дебати на бюджета. (Ръкопляскания)

**Председател Никол Логофетов:** Г-да народни представители! Като дам сега почивка, потърсете в кутините си законопроект, който е поставен като точка втора от дневния ред, който е вече приет от комисията.

Давам 15 минути почивка.

(След почивката)

**Председател Никол Логофетов:** (Звъни) Заседанието продължава. Има думата народният представител г-н д-р Иван Бешков.

**Д-р Иван Бешков:** (От трибуната) Г-да народни представители! Финансовото стопанство на почти всички държави в Европа днес се развива под знака на една военна конюнктура, която оказва влияние и върху бюджетната политика на тия държави. Тая военна конюнктура влияе и върху нашето държавно-финансово стопанство и върху нашия държавен бюджет. Нашият държавен бюджет, така както ни е представен от правителството чрез законопроекта за бюджета на държавата за 1940 г., е построен също под знака на тая военна конюнктура, под знака на едни огромни средства, изразходвани за народната отбрана, както и под знака на по-големи грижи за стопанското съвземане на нацията, под знака на една социално-стопанска конюнктура. Днес Европа живее време на война или в подготовка на война. Наред с големите грижи на държавите за народната им отбрана, съществува и големата грижа за производството в тия държави. Автаркия днес е завадна почти всички държави и чрез нейното засилване се цели да могат всички страни да се приспособят към увеличаване на вътрешното производство, поради намалените възможности за международна търговия.

Следователно, когато ще разглеждаме бюджетния проект на държавата, ние непременно трябва да държим сметка за тия два елемента, които са легнали в изготвянето на държавния бюджет. Всички критики, които може да бъдат направени на един държавен бюджет, ще трябва да държат сметка за това положение. Съобразно с това, ние ще трябва да бъдем снизходителни, когато ще разглеждаме бюджетните приходи и бюджетните разходи на държавата, и това трябва да го направим с оглед на големите интереси и на производството, и на стокообмена, и на външната и вътрешна търговия.

Държавният бюджет, тъй както ни се представя, според експозето на г-на финансовия министър, е реален. Това е поне твърдението на г-на финансовия министър. Той в своето общирно експозе каза няколко песимистични думи, но, във всеки случай, заключението му бѣ, че поради повишаващата се стопанска конюнктура у нас, увеличението размър на приходите по държавния бюджет ще може да се реализира. Аз искам да споделя оптимизма на г-на финансовия министър и все пак да заста на становището, че ние трябва добре да премислим податните сили на българския данъкоплатец, за да не би бюджетът да не бъде реален, да покаже дефицит. За мене си остава от значение класическият принцип в бюджетната теория, в финансовата наука: реален, уравновесен бюджет; може би без излишци, но и без дефицити. Има друга теория в финансо-

вата литература на нѣкои държави, която чдес не държи на това бюджетно равновесие, каквито сѣ Америка, Англия и даже Германия, кждето нѣкои финансисти усми- ватъ „златното правило за бюджетното равновесие“ и въз- приематъ другото, което пъкъ наричатъ „златно правило на бюджетното неравновесие“. Ако, обаче, нѣкои голѣми държави, които иматъ голѣми възможности, могатъ да си позволятъ лукса въ една-две години да инвестиратъ грамадни срѣдства въ нѣкои обществени и държавни предприятия и да приключатъ съ дефицитъ държавния си бюджетъ, като разчитатъ на огромнитъ си ресурси, за да могатъ следващата втора или трета година да по- криятъ този дефицитъ, мене ми се струва, че у насъ този луксъ ние не можемъ да си позволимъ, защото ние сме съ осѣдни възможности и не можемъ, безъ сътресение за вътрешния държавенъ и финансовъ животъ на страната, да допустимъ единъ бюджетъ да бѣде дефицитеренъ. Единъ дефицитеренъ бюджетъ у насъ може да има много лоши отражения: било да убие вѣрата у държавата като лояленъ платецъ и като висшъ арбитъръ, било да раз- клати кредитната система въ страната, или да подкопае евентуално стабилността на националната монета. Азъ констатирамъ съ особено задоволство, че бюджетитъ на българската държава въ последнитъ 3-4 години приключ- ватъ съ излишци. Не е много остраденъ и фактитъ, гдето тѣ приключватъ съ голѣми излишци, защото то все пакъ говори за недостатъчно добре изравнена смѣтка на при- ходитъ и на разходитъ. Даже нѣкои теоретици — както това стана преди нѣколко години въ Англия — повдигатъ въпросъ, че щомъ се явява излишекъ, той трѣбва да се възвърне на данъкоплатцитъ. Обаче азъ все пакъ мисля, че нашиятъ бюджетъ, българскиятъ бюджетъ, трѣбва да бѣде реаленъ, въ смисълъ да бѣде уравновесенъ, и че ние трѣбва да се стремимъ на никаква цена да не допуст- немъ дефицити. Азъ зная отъ миналото, че когато бюд- жетитъ приключваха съ дефицити и тѣ биваха хрониче- ски, тия хронически дефицити не само че подронваха устойчивъ на държавата като добъръ платецъ, но тѣ се отразяваха твърде зловредно и върху народното стопан- ство, защото голѣмитъ дефицити въ бюджетитъ засѣгаха производителнитъ разходи въ самитъ бюджети, а консумативнитъ разходи си оставаха; и по такъвъ начинъ бюд- жетитъ на държавата, чрезъ голѣмитъ дефицити, ставаха още по-консумативни и още по-сѣспателни за народното стопанство.

Главнитъ приходни източници на държавния бюджетъ, безспорно, идатъ отъ данъцитъ. Ше си позволя само съ нѣколко думи да се спра на данъчнитъ системи и на данъчната политика у насъ. Два сѣ главнитъ вида данъци: прѣки и косвени. Преговорившиятъ г-нъ д-ръ Сака- ровъ каза нѣколко думи за тѣхъ и направи между дру- гото аллюзията, като чели разликата между прѣкитъ и ко- свенитъ данъци е толкова малка, че модела да се елими- нира. Азъ не съмъ толкова много еволюиралъ въ това отношение, за да приема тая теза. Азъ поддържамъ ста- новището, че косвенитъ данъци, за разлика отъ прѣкитъ данъци, сѣ много по-тежко бремене, особено за консумативното население, и се отразяватъ твърде зле върху сла- битъ икономически слоеве; че косвенитъ данъци сѣ сѣщо така единъ белегъ за финансовата немощ на една дър- жава и че ние трѣбва да се стремимъ колкото се може повече да намаляваме косвенитъ данъци за смѣтка на прѣ- китъ данъци, като облагаме капиталитъ, имотитъ, дохо- дитъ на стопанствата, което ще бѣде отъ голѣмо значение за общото народно стопанство.

Но а въ искамъ тукъ да отворя една малка скоба. Ние имаме единъ законъ за данъка върху приходитъ. По си- лата на този законъ за данъка върху приходитъ ние имаме главно три вида данъци. Това сѣ: патентното об- лагане, данъкътъ върху оборота и допълнителниятъ данъкъ върху общия доходъ. Азъ имамъ случая и въ фи- нансовата комисия, когато разглеждахме тия нѣколко за- кони, преди още да се внесе бюджетитъ, да изтъкна, че данъкътъ върху оборота, както и патентниятъ данъкъ сѣ може би за момента удобна данъчна система за фи- нансовата администрация, която да събере, както казва г-нъ финансовиятъ министъръ, по-лесно и по-бързо при- ходитъ за държавата, обаче тия данъци не сѣ достатъчно съвършени, и не сѣ толкова справедливи, колкото ние бихме желали да ги видимъ, като прѣки данъци.

Г-да народни представители! Въ основата на всѣко данъчно облагане трѣбва да леже единъ основенъ еле- ментъ: да облажимъ дохода, по възможностъ чистия до- ходъ на стопанствата. Облагайки чистия доходъ на сто- панствата, ние нѣма да разстроимъ отдѣлнитъ стопански предприятия, защото ще премѣрваме върно. Но когато ние

изхождаме отъ предпоставката, че колкото е по-голѣмъ оборотътъ, толкова е по-голѣма печалбата, ние можемъ и да сгрѣшимъ, защото има предприятия, които работятъ съ отдѣлни артикули, отъ които печалбата е минимална, а има други предприятия, които работятъ съ други ар- тиклули, отъ които печалбата е сигурна и по-голѣма. Не еднакво се печели, напиримѣръ, отъ солъ, отъ газъ, отъ оризъ, и, да речемъ, отъ аптекарски материали, отъ дроги, отъ олеколония и т. н.

Освенъ това има стопански предприятия, чийто до- ходи, съобразно съ оборотитъ, сѣ много по-голѣми, за- щото тѣхнитъ главенъ стимулъ е печалбата, а има, об- ратно, други стопански предприятия, обществени пред- приятия, каквито сѣ кооперациитъ въ България, за които главната целъ не е печалбата и на които първата задача е да вършатъ стопански услуги на своитъ членове, да вършатъ една социална стопанска политика. Когато ед- нитъ и другитъ вършатъ голѣмъ оборотъ, а печалбитъ имъ, доходитъ имъ сѣ различни и когато ние по закона за данъка върху оборота отиваме да облажимъ еднакво и еднитъ и другитъ, естествено, че това облагане ще бѣде несправедливо.

Ако ли пъкъ въ желанието си да коригираме тази да- нѣчна система чрезъ известна прогресия, отиваме да уве- личаваме данъчното бремене, както бѣше, напиримѣръ, съ закона за еднодневния данъкъ, съ закона за жетѣзно- пѣтния данъкъ и т. н., ние можемъ, коригирайки, пакъ да се натъкнемъ на известни голѣми грѣшки, които могатъ да отидатъ по-тъкмо дотамъ, че да засегнатъ капиталитъ на отдѣлни предприятия. Азъ напиримѣръ, мога да ви кажа, че по закона за посрѣдчане извънреднитъ разходи по обезпечаване сигурността на страната, т. е. много- дневния данъкъ, има редица кооперативни предприятия, на които чрезъ тѣхъ многодневенъ данъкъ се огнема пѣ- лата печалба, реализирана презъ 1939 г., и се посѣга върху тѣхния капиталъ. Само една цифра ще ви кажа, за да видите колко много тоя данъкъ засѣга нѣкои отъ на- шитъ предприятия. Общиятъ съюзъ на земеделскитъ кооперации ще плати многодневенъ данъкъ 653,000 л. От- дѣлни районни съюзи ще платятъ по 100-150,000 л.

Иванъ Петковъ: Защо го наричатъ така?

Д-ръ Иванъ Бешковъ: Азъ го наричамъ многодневенъ данъкъ, защото по него се стига до плащане на 14 над- ници.

Г-да народни представители! Г-нъ финансовиятъ ми- нистъръ въ своето много обширно и много добро ек- спозе ни каза, че у насъ имаме 77 вида облагания. Азъ ги знаехъ, че сѣ до 50 и отъ г-на финансовия министъръ трѣбваше да чуя, че сѣ 77. Тия много облагания не само обременяватъ данъкоплатцитъ, които нѣматъ представа за тѣхъ, но тѣ сѣ голѣма тежестъ и за самата данъчна ад- министрация. Мене ми се струва, че ние трѣбва да ми- немъ къмъ една по-съвършена, по-справедлива и сѣще- временно по-опростена данъчна система. Азъ нѣмамъ ку- ража, следъ обясненията, които г-нъ министърътъ на фи- нанситъ даде финансовата комисия, да педирамъ днесъ, въ настоящия моментъ, както нѣкои искатъ, за единъ единственъ прогресивно-проходенъ данъкъ, който, разбира се, трѣбва да бѣде идеалъ на всѣка данъчна си- стема, защото чувствавамъ болното време, въ което жи- вѣемъ, чувствавамъ голѣмитъ нужди на държавата и не- обходимостта отъ по-навременно събиране на данъцитъ. Но едновременно съ това азъ повдигамъ въпроса за ре- визия на нашата данъчна система, тая, която имаме сега, да я коригираме, да я направимъ по-справедлива, по- съвършена и да се приближимъ колкото се може по- близо до облагане на чистия доходъ. Тръгнемъ ли по обратната посока, по плъгавия пътъ, по пътя на по- лесното и по-бързо събиране на данъцитъ и елиминираме ли този основенъ елементъ, ние ще отидемъ твърде да- лече и ще разстроимъ народното стопанство. Ето защо азъ смѣтамъ, че въ близко време г-нъ финансовиятъ ми- нистъръ, на когото не липсватъ нито трудолюбие, нито умение, нито компетенция и на когото ние всички ще да- демъ нашето сътрудничество и нашата подкрепа, ще ни сезира съ една по-справедлива и по-съвършена данъчна система, за да можемъ достойно да изпълнимъ нашия дългъ къмъ народа.

Г-да народни представители! Много накратко ще се спра само върху нѣкои пера отъ приходния бюджетъ на държавата, за да изкажа нѣкои сжждения досежно въз- можността за пълното постѣпване на сумитъ, предвидени по нѣкои параграфи. Въ § 1 на приходния бюджетъ сѣ предвидени 780 милиона лева отъ данъкъ-занятие, вклю-

чително и данък върху дружествата. Въ сравнение с предвиденото за 1939 г. въ размер на 418 милиона лева, увеличението е твърде голямо. Наистина постъпленията до 31 декември 1939 г. сж 487 милиона лева, обаче все пак имаме една разлика от 300 милиона лева. Азъ се надявам, че тази цифра ще постъпи, понеже ние с приетите няколко закона увеличихме прѣжитѣ данѣци. Дано да постъпи тая сума, защото иначе азъ се страхувамъ, че увеличението, което е твърде голямо, ще се отрази въ края на годината като значителен дефицитъ въ бюджета.

Сжщо така едно доста голямо увеличение е предвидено въ косвенитѣ данѣци, по § 19 — отъ бандерола върху фабрикуванитѣ тютюни. Следѣйки постъпленията презъ последнитѣ 4 години, смѣтамъ, че може би нѣма да достигнемъ тази цифра 810 милиона лева. Нека се държи смѣтка, че пушачитѣ въ България постепенно намаляватъ и непущачитѣ постепенно се увеличаватъ. Пушенето на екстра и на I качество цигари у насъ намаля и почти не се пушатъ. Сега цигаритѣ „Арда“ сж станали народни цигари. Предимно се пушатъ цигаритѣ отъ II качество и отъ III качество, или така нареченитѣ „флай-токсъ“.

**Нѣкой отъ народнитѣ представители:** Голяма реклама направихте на „Арда“.

**Д-ръ Иванъ Бешковъ:** И азъ все си мисля, че тая цифра е доста височка. Дано постъпи. Ако въ нея се излъжемъ, страхувамъ се, че това ще се отрази зле върху бюджета.

**Петъръ Свободъ:** Докторе! Недей прави реклама на „Арда“!

**Д-ръ Иванъ Бешковъ:** Нѣмамъ такова намѣрение: нито съмъ тютюнотърговецъ, нито съмъ тютюнофабрикантъ.

Приходътъ отъ гербовия налогъ достига вече до половинъ милиардъ. Тая година сж предвидени да постъпятъ отъ гербовия налогъ 580 милиона лева, съ 110 милиона въ повече отъ предвиденото презъ 1939 г. и съ 66 милиона лева въ повече отъ постъпилото до 31 декември 1939 г. Безспорно е, че имаме една по-добра, повишаваща се стопанска конюнктура, която открива възможностъ и за по-голямъ приходи отъ гербовия налогъ, но азъ не зная защо трѣбваше да се тури тая цифра 580 милиона лева, когато, ако се сжди за постъпленията презъ последнитѣ 4 години, трѣбваше да се сложи най-много 540 или 550 милиона лева. Може би г-нъ финансовиятъ министъръ да е предвидилъ, това перо съ огледъ не само на подобрѣната стопанска конюнктура, но и на една по-голяма бдителностъ, на единъ по-голямъ контролъ на данѣчната администрация. Ако очакванията на г-на министъра се базиратъ на една по-голяма бдителностъ, на единъ по-голямъ контролъ на данѣчнитѣ органи, азъ съ удоволствие ще се съглася да приема цифрата 580 милиона лева. Ако ли, обаче, елиминираме това съображение и разчитаме само на подобрѣващата се конюнктура, азъ съмъ малко скептикъ досежно постъпването на тая тѣй голяма сума, въ размеръ на 580 милиона лева, отъ гербовия налогъ.

Г-да народни представители! Върху разходния бюджетъ на държавата нѣма да се спирамъ, нѣма да анализирамъ бюджетитѣ на отдѣлитѣ министерства. Най-големитѣ увеличения, които се предлагатъ въ разходния бюджетъ, сж за нуждитѣ на народната отбрана. Ако направимъ сравнение между бюджетитѣ на нашитѣ съседи и на по-далечни държави съ нашия бюджетъ, ще видимъ, че все пакъ срѣдствата за нашата отбрана не сж повече, а сж по-малко отъ ония бюджетни срѣдства, които всѣка отъ съседнитѣ и други държави отдѣлятъ за тая целъ отъ тѣхнитѣ бюджети. Нѣма да се спирамъ на тая въпросъ, а ще кажа нѣколко думи върху националния доходъ въ нашата страна, като ще го съпоставя съ нашитѣ бюджетни тежести.

Г-нъ д-ръ Сакаровъ каза нѣколко думи по тая въпросъ, а финансовиятъ министъръ г-нъ Божиловъ въ своето експозе каза, че близу 1/3 отъ нашия националенъ доходъ се изсмуква отъ държавния бюджетъ. Въ връзка съ този въпросъ азъ искамъ да ви занимамъ съ съотношението между националния доходъ и бюджетнитѣ тежести.

Каза се — и азъ приемамъ цифритѣ за вѣрни — че ако къмъ редовния бюджетъ на държавата за 1940 г., който е кръгло 8.460.000.000 л., прибавимъ бюджета на Дирекцията на желѣзницитѣ, който е около 1.900.000.000 л., както и общинскитѣ бюджети, ще достигнемъ една цифра отъ кръгло 12 и половина милиарда лева бюджетни те-

жести. Споредъ даннитѣ, които ни се дадоха за националния доходъ, той възлиза за 1939 г. на 48 милиарда лева. Не се спирамъ върху начина за изчисляване на националния доходъ. Приемамъ цифритѣ такива, каквито компетентни лица сж ги дали и каквито ни ги даде г-нъ министърътъ на финанситѣ. Но азъ ще си позволя да ви напомня какъвъ е билъ националниятъ доходъ и какви сж били бюджетнитѣ тежести въ нашата страна презъ една отъ най-благоприятнитѣ финансови години преди стопанската криза, а именно презъ бюджетната 1928/1929 г. Въ тая година, въ която националниятъ доходъ е билъ 56 милиарда лева, имаме действително постъпили приходи по държавния бюджетъ 7.174.000.000 л., включително приходитѣ по държавнитѣ желѣзници, защото едва следващата година се отдѣли бюджетътъ на държавнитѣ желѣзници. Ако прибавимъ къмъ тази цифра още и общинскитѣ бюджети, възлизащи тогава на 1.800.000.000 л., ще имаме кръгло 10 милиарда лева бюджетни тежести при 56 милиарда лева националенъ доходъ. Значи, въ 1939 г. при 48 милиарда лева националенъ доходъ сме имали 12 милиарда лева бюджетни тежести, а въ 1928 г. при 56 милиарда лева националенъ доходъ бюджетнитѣ тежести сж били 10 милиарда лева. Това гозори, че въ последнитѣ 3-4 години твърде много сме увеличили данѣчнитѣ тежести върху народното стопанство.

Главнитѣ обекти, които образуватъ по-голямата частъ отъ стойността на националния доходъ, сж житото, царевичата и тютюнътъ. Ще ви дамъ цифри, за да видите, какви сж били ценитѣ на тия обекти въ 1928 г. и 1939 г. Въ 1928 г. индексътъ на ценитѣ на житото спрямо тоя отъ 1939 г. е 155:100, на царевичата — 152:100, на тютюна — 126:100. Значи презъ 1928 г. ценитѣ на главнитѣ обекти на нашето селско стопанство сж били съ 40% срѣдно по-високи, отколкото презъ 1939 г., и въпрѣки това данѣчнитѣ тежести въ 1939 г. сж били 12 милиарда лева, или съ 2 милиарда лева по-голямъ отъ ония презъ 1928 г.

Изяснямъ тѣзи цифри не за да подчертая нѣкакъвъ безнадежденъ пессимизъмъ досежно постъпленията или досежно благоприятното приключване на бюджета, но за да изкажа едно мнение — и лаская се да вѣрвамъ, г-да народни представители, че това мнение не е само лично мое — а именно, че ние трѣбва да кажемъ: стига повече данѣчни облагания, стига увеличение на бюджета, преди да сме открили единъ новъ подемъ на продуктивнитѣ сили на нашия народъ, защото рискуваме, чрезъ чрезмѣрното данѣчно облагане, да спѣнемъ творческия процесъ на нашето стопанство, да убиемъ инициативитѣ и да постигнемъ обратни резултати.

**Иванъ В. Петровъ:** За житото кои цени взимате — тѣзи на вътрешния пазаръ или на международния пазаръ?

**Д-ръ Иванъ Бешковъ:** Взимамъ ценитѣ отъ вътрешния пазаръ.

**Иванъ В. Петровъ:** Тѣ сж валоризирани цени.

**Д-ръ Иванъ Бешковъ:** Вземамъ онова, което постъпва въ земеделското стопанство. Вземамъ ценитѣ на вътрешния пазаръ на тритѣ главни обекти на това стопанство.

**Министъръ Добри Божиловъ:** Г-нъ Бешковъ! Ако позволите, да Ви прекъсна. Понеже ценитѣ сж били по-високи, и националниятъ доходъ е билъ по-голямъ. Производството не е било по-голямъ.

**Д-ръ Иванъ Бешковъ:** Г-не министре! Азъ съпоставямъ националния доходъ съ данѣчнитѣ тежести, и мисля, че моята мисль е права.

Г-да народни представители! Ние сме дребно-собственѣща страна съ слаби частни и обществени капитали. Нашиятъ бюджетъ ще бѣде реаленъ, ако имаме хубава, великопленна реколта. Тая реколта ще позволи на търговията, на стокообмѣна да се разшири, да се увеличи, тя ще позволи по-голямъ износъ въ чужбина, и по такъвъ начинъ постъпления. По всѣчки параграфи ще могатъ да се реализиратъ, бюджетътъ ще може да се балансира. Ако, обаче, не дай, Боже, имаме лоша реколта, това неминуемо ще се отрази върху бюджетнитѣ постъпления, защото ние нѣмаме други голямъ ресурси, едри капитали и имущества, за да можемъ отъ тамъ да компенсираме загубата и да приключимъ благоприятно бюджета. Смѣтамъ, че усиленията на Парламента, на правителството, на държавата трѣбва да бѣдагъ насочени натамъ — да улеснимъ производството, да улеснимъ стокообмѣна, вътрешенъ и външенъ, да улеснимъ нашата индустрия, да произведемъ

максимума, който можем да произведем, за да уравни-весим бюджета.

Ще се спра с няколко думи върху паричния пазар и върху кредитния пазар у нас, защото смегам, че това са най-същественият елементи на една здрава стопанска политика, и ако те са добре организирани, можем да бъдем спокойни, че при добро производство ще можем да се справим и с вътрешния стокообмен, и с износно-вносната търговия.

Войната, която избухна през септември миналата година, наложи някои нови методи и в търговията, и в кредита. Първото нещо, което се яви като последица от войната, беше преустановяването на кредита в международната търговия и засилването на продажбите в брой на всички видове стоки; второ, почти в всички страни имаме засилване на автаркията, увеличение на вътрешното производство, поради намалелата международна търговия; и, трето, увеличение на запасите от стоки в всички страни по съображения много познати за всички ни, за да не ги изброявам.

Но тъкмо гия нови условия поставят нашето стопанство в положение да разчита изключително на вътрешни кредити.

Приспособяването на нашето стопанство към военната конюнктура изисква непременно по-голям парично обращение и по-голям вътрешен кредит. Днес не може да се очаква, че запасването с стоки, че засилването на земеделското производство с цел да се осигурят прехраната на населението и по-голям излишек за износ, че разширяването на местната индустрия може да стане без увеличение на кредита. Тъкмо за това аз искам да се спра върху нашите кредитни институти, за да видим доколко те могат да се явят в услуга на нашето народно стопанство при новата стопанска обстановка.

Само две думи ще кажа за Българската народна банка. Като емисионен институт, безспорно, първата и главна задача е да бди за стабилността на нашата национална монета. По този въпрос аз тук няма нищо да кажа. Българската народна банка, обаче, подпомага народното стопанство и чрез кредити, чрез скonto на портфейл, което достига дори до 2 милиарда лева в някои месеци от 1939 г. С това Българската народна банка върши добра работа, защото чрез този сконтон кредит подпомага народното стопанство.

Искам да се спра с няколко думи и върху банка „Български кредит“, която кредитира нашата търговия и нашата индустрия, за да повтора с радост думите на г-на министъра на финансите, че е една гордост за нас, дето можахме да създадем такава чисто българска банка, която днес има вече един пласмент над 1.650.000.000 л. и обслужва добре нашата търговия и индустрия, нашия износ и износ.

„Български кредит“ е създадена от 20 и няколко банки, които се събраха в тази банка преди няколко години, чрез преценка на техните активи и пасиви. Съ една макар малка, но ценна подкрепа от държавата, днес тя играе една първостепенна роля в нашето народно стопанство. Влиянието на 6-те големи чуждестранни банки, което до преди стопанската криза беше господствувало в нашата страна, днес е секундарно, почти незначително. Няколко от тия банки ликвидираха, събраха се, и сега са останали само три. Чуждите капитали у тях полека-лека се оттегляха и днес, макар те да подпомагат индустрията и търговията, нямат онова господствувало влияние, което банка „Български кредит“ има.

Две думи за Българската ипотекарна банка. Тая банка се създаде преди 12 години. Върху нея се възлагаха големи надежди за развитието на нашия едър ипотекарен кредит. Тя се създаде с надеждата, че чрез чужда емисия ще могат да дойдат у нас чужди капитали, които да обслужват нашето народно стопанство с ипотечен кредит. Но поради високия лихвен процент тая чужда емисия не можа да се реализира. Тогавашният финансов министър г-н Моллов не се съгласи, тъй като лихвеният процент беше твърде висок, и тази чужда емисия пропадна. След това настъпи стопанската криза. По-късно, в 1936 г., Българската земеделска и кооперативна банка откупи участите на чуждестранната група в Ипотекарната банка и днес Ипотекарната банка е един чисто български кредитен институт, обаче е немощна, слаба с средствата, които има.

Ипотекарната банка, има портфейлът всичко 570 милиона лева, 970-те милиона лева, инвестирани преди години, постепенно се връщат под формата на анонитетни вноски. Нови притоци на средства няма, нови кредитирания почти не стават. От 2-3 години банката упражнява комунален

кредит, обаче досега тя е раздала само 105 милиона лева, срещу 470 милиона лева по-едър ипотекарен кредит.

Въз основа състояние Ипотекарната банка не бива да остане. Ние трябва да сметем за необходимо да имаме един мощен кредитен ипотекарен институт, какъвто имат много от съседните и по-далечни държави. Въ такъв случай ние трябва да се замислим по какъв начин да засилим средствата на тая банка. Тя може да се засили било чрез приток на други средства, било чрез вътрешна емисия, било чрез отделяне на известни фондове към Ипотекарната банка. Или трябва да засилим нейните средства, за да може тя да отговори на нуждите на страната от дългосрочен ипотечен кредит, или трябва да я слеем с Българската земеделска и кооперативна банка, която е главен кредитор на Ипотекарната банка. Обаче аз бързам да отбележа, че това сливане не ще стане лесно, защото по силата на своя закон, Земеделската банка не може да върши тия функции, които са присъщи на Българската ипотекарна банка. Нямам за цел да изчерпвам сега тоя въпрос, но аз го поставям на почитаемото правителство, респ. на г-на министъра на финансите, за да помислят върху него, защото сегашното състояние на Ипотекарната банка вдъхва известни опасения. Режимните и разности са големи, а прираст на средства няма. Изходът от това положение трябва да се намери.

Няколко думи ми позволете да кажа и за най-мощния кредитен и стопански институт — Българската земеделска и кооперативна банка, която кредитира главно — а бих казал, която трябва да кредитира изключително — земеделското съсловие и занаятчийското съсловие, хората на производителния труд.

Българската земеделска и кооперативна банка, г-да народни представители има един актив и пасив от 12 и половина милиарда лева. Над 55% от всички спестявания в страната са в Българската земеделска и кооперативна банка. Безспорно, че от 9 и половина милиарда лева влогове, които се намират в Българската земеделска и кооперативна банка, около 4 милиарда лева илгт от Пощенската спестовна каса и от фондовете. Влоговете на частни лица в Българската земеделска и кооперативна банка са 5 и половина милиарда лева, което говори за голямото доверие, което този институт има върху населението.

Аз нямам за цел да анализирам пласментите на Земеделската и кооперативна банка. Само ще забележа, че в последните 2-3 години върху тая банка се слагат все по-нови и по-нови инициативи, на нея се поставят все по-големи и по-тежки задачи, свързани с рационализацията, с подоброустройството на нашето земеделско стопанство. В последните 2-3 години тя прави известни отклонения от пътя, начертан в от нейния закон, за кредитиране на определените в същия закон обекти, като кредити по-широко и други, като кредитира държавата, като кредитира и общините. Не бих искал да се усъмня нито за момент в здравите основи, върху които лежи този голям институт, ако не е пред мене балансите на Българската земеделска и кооперативна банка от 31 декември 1939 г., който ми навъва известен пасимизъм. Реализираната печалба е само 19 милиона лева срещу 30 милиона лева за 1937 г. и т. н. За тая банка, която има актив-пасив около 12 милиарда лева, която има един огромен пласмент, ще се съгласите, г-да народни представители, че тази печалба е твърде незадоволителна, още повече, че банката няма друг начин да увеличи своя собствен капитал, освен да отдели известна част от печалбата си. Нейният капитал продължава да бъде зедно с резервните фондове около 1.200.000.000 л., об е ежегодно на нея се поставят все по-тежки и по-нови задачи, които тя трябва да разрешава.

Аз нямам пред себе си една таблица за заемите, които Земеделската банка е отпуснала на държавата и общините. Тия заеми възлизат към 3 милиарда лева. Като изключите 660-те милиона лева за общини и други, остават 2.350.000.000 л. заеми на държавата. Ако махнете и 600 милиона лева, които са дадени на Храноизноса, остават около 1.750.000.000 л., дадени както следва: на Софийската община — 100 милиона лева за благоустройство; 15 милиона лева за постройка на клиники; на Министерството на благоустройството 30 милиона лева за тръби при 7% лихва; на Министерството на вътрешните работи и народното здраве за родилни домове 15 милиона лева при 6 1/2% лихва; на Министерството на финансите 200 милиона лева при 6 1/2% лихва; на Дирекцията на строежите при 6 1/2% лихва за пътища 230 милиона лева, за железни пътища линии 260 милиона лева, за увеличаване 30 милиона

лева, за водни строежи 20 милиона лева; за мини „Перник“ за сонди 16 милиона лева при 6% лихва; на Българските държавни железници за кораби 170 милиона лева при лихва 5%; на фондъ „Птица“ 200 милиона лева при 5% лихва; на Министерството на земеделието 128 милиона лева, които бѣха далени за балансиране бюджета му за 1939 г., пакъ при 5% лихва. Виждаме, че крѣпко 1.500.000.000 л. сѣ отишли за цели малко по-чужди, малко по-далечни отъ прѣвата задача на Земедѣлската и кооперативна банка. Онова, което е странното и върху което искаме да обърнемъ вниманието ви, то е, че последните три кредити отъ близу 500 милиона лева сѣ съ 5% лихва, което значи, че Земедѣлската банка отъ тѣзи кредити губи, като се има предвидъ, че тя скотира своите цени книжа при Българската народна банка при процентъ по-високъ отъ този, т. е., че сключва заеми при по-високи лихвени проценти, а отпуска заеми при по-низки лихвени проценти.

Г-да народни представители! Освенъ това, Земедѣлската и кооперативна банка има 2½ милиарда лева обѣчени въ облигации отъ Погасителната каса при 5% лихва, отъ които тя сѣщо губи годишно надъ 35 милиона лева.

Като имамъ предвидъ голѣмитѣ нужди на нашето земедѣлско стопанство, като имамъ предвидъ новата стопанска обстановка, автаркия, запасяване съ храни и стоки на страната и голѣмата нужда на земедѣлското стопанство отъ кредитъ за неговата трансформация, азъ мисля, че е крайно време да спремъ да даваме отъ срѣдствата на Земедѣлската и кооперативна банка за чужди и далечни ней цели, задачи и обекти, защото можемъ да я разстроимъ. Земедѣлската банка получава милиардните си вносове не само поради това, че тя се ползува съ голѣмото доверие на обществото. Много фондове се влагатъ въ нея по силата на редица закони. Пощенската спестовна каса тържи въ Земедѣлската банка надъ 3 милиарда лева пакъ по силата на законъ. Следователно тукъ вече не се касае до доверие само къмъ единъ кредитенъ институтъ, а се касае и до голѣмото доверие на самата държава къмъ този институтъ за пласирането на вложените въ него срѣдства. И азъ си позволявамъ да повдигна и другъ единъ въпросъ. Ако ние схващаме колко е цененъ, колко е важенъ този грамаденъ кредитно-стопански институтъ за нашето народно стопанство; ако ние виждаме че 2/3 отъ народните спестявания сѣ се изсипали въ този резервоаръ, отъ който отиватъ въ нашето народно стопанство, за да повдигатъ неговата продуктивна сила, много по-точно е, гдето държавата е поставила начело на този голѣмъ кредитно-стопански институтъ единъ управителенъ съветъ, чието назначаване става съ царски указъ, но чието увольнение става отъ законодателната властъ, отъ Парламента. Не току така случайно е това постановление въ закона за Земедѣлската банка. То е за да може тамъ, където се изсипватъ по законъ държавни, обществени и народни спестявания, българскиятъ Парламентъ, народното представителство да знае какво става въ него, да може да упражнява върховенъ контролъ надъ този грамаденъ банковъ институтъ, отъ една страна, и, отъ друга страна, да се осигури спокойствието на този управителенъ съветъ, който управлява това грамадно предприятие, та като е спокоенъ, да твори повече и да отправява правилно работите на този институтъ.

Но, г-да народни представители, преди 15-20 дни ние бѣхме свидетели, че единъ членъ на управителния съветъ, г-нъ д-ръ Мараджиевъ, биле освободенъ отъ длъжностъ съ царски указъ по докладъ на съответния министъръ.

Иванъ В. Петровъ: Едно беззаконие, което Парламентътъ не бива да премълчи.

Д-ръ Иванъ Бешковъ: Назначенъ бѣ за неговъ замѣстникъ д-ръ Асенъ Чакаловъ. Не е въпросъ за лицата. Тѣ не ме интересуватъ. Не ме интересува г-нъ Мараджиевъ, който си отива. Нищо лошо не бихъ казалъ, напротивъ, много добро бихъ казалъ за неговия замѣстникъ, г-нъ д-ръ Чакаловъ, когото познаваме като вѣщъ стопански деецъ и като човѣкъ съ амбиция. Въпросътъ е за единъ основенъ принципъ. Въпросътъ е, отъ една страна, за нарушаване автономията на Земедѣлската и кооперативна банка, а, отъ друга страна, което е и по-важно, за нацѣрбяване прерогативите на българския Парламентъ. И азъ си позволявамъ да поставя на г-на министъра на земеделието, но понеже той отсъствува въ момента, да поставя на почитаемото правителство въпроса: не сѣбѣ ли за нужно почитаемото правителство да даде освѣтление на Парламента върху това нарушение на закона за Българската земедѣлска и кооперативна банка и върху отнема-

нето прерогативите на българския Парламентъ? Ако ли действията на този или онзи членъ отъ управителния съветъ сѣ отъ характеръ да застрашатъ интересите на банката, да застрашатъ интересите на трети лица или на държавата, какво прѣчи на съответния министъръ веднага да занимае Парламента, още повече, че Парламентътъ е въ сесия, да вдигне завесата и да бѣде освѣтленъ българскиятъ Парламентъ по работата на този грамаденъ кредитенъ институтъ, за да може Парламентътъ да има едно правилно отношение къмъ политиката на Земедѣлската и кооперативна банка. Азъ поставямъ този въпросъ и се надявамъ, че не ще бѣде оставенъ безъ отговоръ.

Г-да народни представители! По нашата вносна и износна политика искаме да кажа нѣколко мои сѣжделения.

Най-напредъ трѣбва да кажа, че докато до преди сѣколко месеца за насъ най-главниятъ проблемъ бѣше вносьтъ, следъ като се обяви войната, проблемътъ за вноса почва полека-лека да става по-важенъ и днесъ едва ли не е най-важниятъ проблемъ въ нашата вътрешна и външна търговия. Ако до септемврий 1939 г. ние имаме единъ видимъ, нека да го призная, макаръ и не много значителенъ подемъ на изнето народно стопанство и по-специално на земедѣлското стопанство, отъ м. септемврий 1939 г. насамъ — това го каза и г-нъ министърътъ на финансите въ своето експозе — имаме една обратна тенденция. Ние виждаме какъ известни артикули, които се внасятъ въвънъ, поскѣпватъ, а сѣщо виждаме какъ известни артикули, които сѣ плодъ на нашата индустрия, да поскѣпватъ. Поскѣпването достига отъ 20% до 80% за нѣкои артикули. Това страховито разтваряне на ножицата между цените на земедѣлските и индустриалните произведения, отново изважда на сцената проблема за свиване на ножицата, и ние ще трѣбва отново да търсимъ начинъ да я по-затворимъ, да намѣримъ лѣкъ на болката.

Отъ желание да се уреди вносьтъ на тия артикули, които сѣ отъ чуждъ произходъ и сѣ необходими за народното стопанство, както за търговията, така и за индустрията, артикули, които станаха сѣпци и на чуждестранния пазаръ, като калаятъ, бѣлото тенеке, чемербѣтъ, жѣлзото, парафинътъ, синиятъ камъкъ и т. н., вносьтъ на които се вършеше по-рано на индивидуална база, правителството взема мѣрки за регламентиране на нашия вносъ. Още на 30 януарий, предъ годишното събрание на Русенската търговско-индустриална камара, министърътъ на търговията г-нъ Загоровъ въ своята приветствена речъ е казалъ следното: (Чете) „Вносьтъ, който досега бѣше организиранъ на индивидуална база, т. е., който досега ставаше чрезъ единичните усилия, е на пътъ да бѣде преустроенъ. Мѣжнотните въ транспорта по сухо и по море, голѣмиятъ рискъ на отдѣлни вносители по отношение цените и количеството, мѣжнотните да се разпредѣлятъ и платежните срѣдства между отдѣлните вносители, всичко това тласка нашата политика на външна търговия къмъ една нова организация на вноса. Новото е, че въ скоро време ще имаме ново устройство на вноса, като се създадатъ централи за купуване. Тѣзи централи ще бѣдатъ ваши, на търговците и индустриалците. Еднага ще бѣде индустриална централа, другата — търговска. Това значи, че търговци и индустриалци ще се обединятъ, за да извършватъ общи покупки — касае се само за покупки на нѣкои сурови материали. Споредъ естеството на доставката, тая дейностъ ще бѣде възложена на едната или другата централа. Така че органи на стопанството ще бѣдатъ пакъ стопанските съсловия, а само насоките ще бѣдатъ дадени отъ правителството“.

Тая реорганизация на вноса се извърши. Преди около месецъ и половина бѣха образувани две дружества: „Българска търговия“ и „Българска индустрия“. Подъ контролата на държавата, съ версиране на срѣдства отъ държавата, се извършва масово, на едно закупуване на тѣзи артикули, които ви споменахъ, и, които се разпредѣлтъ, съгласно контингентите на Българската народна банка, между българските търговци. Случи се така, че въ едното дружество, въ дружеството „Българска търговия“, наредъ съ търговците, влѣзоха и представители на кооперативните централи и така можехме за първи пътъ да еднаквимъ усилията за една съвѣстна работа на кооперации и търговци. Отъ дейността на тая централа въ продължение на единъ месецъ може да се подхранятъ надежди, че началото е добро и че резултатите отъ регламентирането на нашия вносъ ще бѣдатъ много добри. Внасянето на тѣзи артикули, безспорно, ще влияе върху цените имъ и ще позволи да се води успѣшна борба срещу спекулата съ тия артикули. По такъвъ начинъ ще се внесе и елементъ на успокоение всрѣдъ голѣмата маса консуматори у насъ.

Г-да народни представители! Искамъ да ви занимам и с нѣкои недѣли на нашия износъ.

Нашиятъ износъ се насочва къмъ страни съ дирижирана национална икономика и къмъ страни съ свободна размяна — либъръ-ешанжъ. Поради това ние не сме установили у насъ една система въ износа: нито имаме свободенъ износъ, нито имаме дирижиранъ износъ. Ние имаме нѣщо срѣдно. Това неуяснено срѣдно дава много лошо отражение върху износа. Азъ казахъ и преди малко, че ние не сме много богати откъмъ обществени, па ако щете и отъ къмъ частни капитали, и тъкмо тая липса на капитали у насъ прави последниятъ да бждатъ по-алчни, да се стремятъ къмъ по-голямъ печалби. Затова фирмитъ-износители у насъ се ползуватъ днесъ съ много лошо реноме въ обществото, а най-вече въ срѣдтъ на производителното селско население. Чувството на мѣрка у насъ се губи. Ако имаме голѣми фирми, ако имаме голѣми капиталисти, капиталисти отъ европейски мащабъ, можемъ да се надѣваме, че тѣ биха помислили да бждатъ не само търговци за печалби, но и да бждатъ полезни на народното стопанство. Ние ги нѣваме. Системата на нашия износъ е такава, че не само малки фирми, но и фирми безъ капитали правятъ износъ и компрометиратъ износа. Азъ имамъ едно становище, г-да народни представители, което съмъ отстоявалъ въ Експортния институтъ, което и тукъ ще отстоя: азъ съмъ противъ многото фирми-износители, колкото и ретроградно да се види това на нѣкои отъ васъ, защото, за да имаме здравъ износъ, трѣбва да имаме здрави фирми-износители. Износителятъ на плодове, на зеленчуци, на грозде отъ 32-ма преди три години, сега сѣ 170 души. Фирма, която има 50 хиляди лева капиталъ, съ който едвамъ може да купи два вагона грозде, се установява като фирма-износителка — купува, продава, отчита.

Иванъ В. Петровъ: И не плаща.

Д-ръ Иванъ Бешковъ: И не плаща. Купува гроздето на вересия, навлото е сѣщо на вересия, понеже се плаща отъ Българската народна банка, заминава стоката въ странство, а като дойдатъ паритѣ, като извърши Народната банка трансфера, ако остане нѣщо за производителя, ще се даде, ако не остане — нѣма да се даде. Не може да продължава тоя развратъ съ нашия износъ, защото ние не можемъ да накарваме купувачитѣ да се счегатъ съ всичкитѣ наши недѣли. Не забравяйте, че тамъ е военна конюнктура, че така нареченитѣ наши „водни контингенти“ не сѣ за чужденцитѣ артикули отъ първа необходимостъ, и тѣ могатъ дори да ги откажатъ. Ние трѣбва да имаме здравъ износъ, който да е подложенъ на шателна контрола, за да има спокойствие и за купувача, и за производителя. И ако миналата година въ списъцитѣ на Експортния институтъ се ширѣха 15 фирми, които не сѣ издѣлжили, бждете увѣрени, че догодина въ тия списъци ще има не 15, а 30-40 фирми. Това внася раздразнение въ срѣдата на производителната маса и тя справедливо негодува. Ето защо, една регламентация на нашия износъ се налага.

Системата на раздаването на вагони отъ българскитѣ държавни желѣзници е основно погрѣшна. Понеже винаги се дава по единъ вагонъ на всѣка фирма, нѣкои отъ фирмитѣ се изхитриха и образуваха по 3-4 швестеръ-фирми — съ прокуриста му, съ разсилния му, съ зайкоджитѣ му; образуваша фирми, регистрираха ги, явяватъ се на гара Кричимъ, на гара Катунца, на гара Горна-Орѣховица една по една и взематъ вагони, а обществената организация — примѣрно, Общиятъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации — се явява наредъ съ фирмата на Иванъ, на Драганъ, на Стоянъ. Когато, напр., на гара Русе пристигнатъ 60 вагона, началникътъ на гарата раздава по 1 вагонъ на всички фирми, между които една фирма е и Общиятъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации, „Бждеще“ е втора фирма, а до нея Иванъ Стояновъ, Драганъ Петковъ и т. н. При раздаването на тия 60 вагона Общиятъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации, задъ който стоятъ толкова десетки кооперации, които иматъ капацитетъ на производство надъ 3.000 вагона, ще получи сѣщо 1 вагонъ. Следъ като се свършатъ 60-тъ вагона и дойдатъ нови 40 вагона, пакъ по реда на записването, Съюзътъ ще получи 1 вагонъ. Ако тргнемъ по пътя на образуването на такива малки фирми, Общиятъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации може да регистрира като износители отъ 50 до 100 кооперативи. Но той не желае да върви по тоя пътъ, отъ чисто етични, отъ чисто организационни съображения. По тоя пътъ ние не желаемъ да се върви, а искаме регламентация на нашия износъ: да се държи смѣтка за капацитета на фирмитѣ, да се държи смѣтка и за кооперативния сек-

торъ, който работи въ нашето стопанство и на който трѣбва да бжде дадено съответното мѣсто въ износа.

Г-да народни представители! Азъ имамъ да направя нѣкои малки бележници върху дейността на Експортния институтъ. И тамъ не всичко е въ редъ. Не говоря за неговия директоръ и за неговия поддиректоръ, а думата ми е за ония чиновници, които даватъ докладитѣ, които пишатъ протоколитѣ и които вършатъ лоша услуга на българския експортъ. Ще ви кажа само два случая, за да не бжда голословенъ. Изнася се кашкавалъ.

Председателъ Никола Логофетовъ: Извинете, г-нѣ Бешковъ. — Г-да народни представители, които приематъ да се продължи заседанието и следъ 8 часътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Иванъ В. Петровъ: Докато завърши г-нѣ Бешковъ.

Председателъ Никола Логофетовъ: Не докато завърши г-нѣ Бешковъ. Гласувахъ да се продължи заседанието и следъ 8 часътъ. Моля, продължете, г-нѣ Бешковъ.

Иванъ В. Петровъ: Трѣбва да се нахранимъ.

Д-ръ Иванъ Бешковъ: 55% отъ производството на кашкавала въ страната е въ кооперативитѣ. Около 48% отъ производството на сиренето е сѣщо въ кооперативитѣ. Този кашкавалъ се авизира отъ кооперативитѣ на Общия съюзъ на земеделскитѣ кооперации. Този последниятъ имъ го авансира, сключва договори съ тѣхъ за покупко-продажби. Следъ това се дава контингентъ за износъ на кашкавалъ. Примѣрно, дава се контингентъ за 300 тона кашкавалъ. Отъ тѣзи 300 тона кашкавалъ на Общия съюзъ на земеделскитѣ кооперации се даватъ 75 тона. Дава се втори контингентъ — 200 тона, отъ който на Общия съюзъ на земеделскитѣ кооперации се даватъ 42 тона, а остатъкътъ се дава на частни фирми. Стига се до положението, че частнитѣ фирми, които сѣ получили контингентъ, да нѣма никакъвъ кашкавалъ и отиватъ да го купуватъ отъ кооперативитѣ. И когато кооперацията се обръща къмъ съюза и казва: „Вие искате да имамъ кооперативно съзнание; азъ имамъ това кооперативно съзнание, давамъ ви кашкавала, поемете го“, Общиятъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации не може да го поеме, защото контингентътъ му е, да кажемъ, само 60 тона. И така кооперацията, която има договоръ, сключенъ съ Общия съюзъ на земеделскитѣ кооперации, който е авансиралъ производството ѝ, се принуждава да даде кашкавала на частни фирми X, Y, а между тѣзи фирми има и такива, които никога не сѣ изнасяли кашкавалъ. Тия частни фирми го купуватъ отъ кооперативитѣ, за да го изнесатъ, защото тѣ получаватъ контингентъ, а Общиятъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации, чинто е кашкавалътъ, не получава контингентъ.

Д-ръ Атанасъ Поповъ: Кой опредѣля контингентитѣ?

Д-ръ Иванъ Бешковъ: Експортниятъ институтъ.

Д-ръ Атанасъ Поповъ: Кой въ Експортния институтъ?

Д-ръ Иванъ Бешковъ: Още единъ примѣръ и свършвамъ, за да не ви отега. — Прави се износъ на червенъ пиперъ. Казва се: да се представятъ договоритѣ за износъ на червенъ пиперъ въ протектората Моравия и Бохемия. Представятъ се договоритѣ въ Експортния институтъ и следъ цѣли 25 дена Експортниятъ институтъ казва, че Съюзътъ не може да изнесе червенъ пиперъ за Бохемия и Моравия. Защо? Защото трѣбва да изнесе известно количество червенъ пиперъ и въ Америка. Добре, понеже не сме изнесли въ Америка, примиряваме се съ положението — нѣма да изнесемъ червенъ пиперъ и въ Протектората. Следъ нѣколко дена, обаче, се установява, че частни фирми, които не сѣ изнесли въ Америка нито 1 кгр. червенъ пиперъ, получаватъ контингентъ за Протектората. Чиновникитѣ отъ Експортния институтъ вършатъ лоша услуга на нашия износъ. Азъ искамъ да кажа само това, че тѣ трѣбва да бждатъ служители на българския експортъ, а не на отдѣлни търговски фирми. Повече нищо нѣма да кажа.

Г-да народни представители! На края искамъ да кажа нѣщо и за ролята на българската кооперация въ нашето народно стопанство. Когато ставаше дума за дефекти въ нашия износъ и да се коригиратъ тѣзи дефекти, почетното правителство замисли да установи минимални цени

за всички артикули, които ще се изнасят въ чужбина. Аз намирам тая мърка за добра. Но тя не е достатъчна. Аз съм убеден, че тия минимални цени веднага ще станат максимални. Ако съществува пакъ едно неправилно контингентирание на износа и едно също такова контингентирание на вноза, нищо нѣма да се постигне съ установенитѣ минимални цени, защото скришомъ ще се продава подъ минималнитѣ цени, когато производителѣтѣ трѣбва да се освободятъ отъ тия произведения, които не може да чакатъ. Азъ бихъ препорѣчалъ друга система — системата на кооперативния износъ на всички земеделски произведения. Частнитѣ фирми ще ангажиратъ капиталитѣ си, ще изнесатъ на кооперативни начала, ще си запазятъ известенъ процентъ печалба за себе си, ще си запазятъ една нормална, прилична печалба — защото капиталѣтѣ, кѣдето и да е, трѣбва да си получи своята рента — а останалото ще го дадатъ на българския производител. (Ржкоплѣскания) По такъвъ начинъ кооперативниятъ и частниятъ износъ ще се изравнятъ, междната между тѣхъ ще се зарине, неприятности нѣма да има, общественитѣ и частнитѣ капиталѣ ще си подадатъ ръка въ услуга на българското народно стопанство (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Азъ бѣхъ много доволенъ, когато г-нѣ министърѣтѣ на вътрешнитѣ работи, тукъ, отъ това мѣсто, изнесе своитѣ разбирания за борба срещу спекулата. Азъ съмъ доволенъ много, че и въ закона за гражданската мобилизация и особено въ закона за осигуряване продоволствието и уреждане на ценитѣ предвидѣхме строги санкции срещу спекулата. Кои сѣ спекулантитѣ, г-да? Това сѣ ония, които вършатъ скокобѣна, вътрешенъ и външенъ; това сѣ търговцитѣ, това сѣ, нека приемемъ, че могатъ да бѣдятъ и кооперанитѣ. Е добре, нека да има строги санкции за всички, нека да има не само глоба. Азъ биха желалъ да оставимъ и другата санкция — чукането на чакълъ. Годишно могатъ да отидатъ 5 души да чукатъ чакълъ, но това влияе възпитателно, това има своето значение, ако искаме успѣшно да се боримъ съ спекулата. Азъ, разбира се, си имамъ своето становище, а то е, че само съ административни и полицейски мѣрки не можемъ да се боримъ успѣшно съ спекулата. Съ спекулата по селата ще се бори земеделското кооперативно движение. Бѣдете убедени, че това движение е доста порасло, за да може да поеме върху себе си голѣмитѣ и тежки задачи да се бори съ спекулата. То може да изиграе ролята на сътрудникъ на българската държава въ борбата ѝ съ спекулата и за провеждането на нейната социално-стопанска политика. Азъ ви моля да оцените по достоинство ролята на кооперацията, защото не забравяйте, че 25% отъ спестяванията въ България се намиратъ въ кооперативнитѣ кредитни институти — популярни банки и селски кооперативи, че тѣ сѣ най-близо до населението, че тѣ му даватъ този дребенъ селски и занаятчийски кредитъ, който го държи горе-долу на едно сносно ниво. Тия народни институти не трѣбва да бѣдятъ гледани зле.

Отъ това мѣсто азъ искамъ да направя апелъ къмъ почитаемото правителство да има къмъ кооперациитѣ малко по-друго отношение отъ онова, което има напр. г-нѣ Минчо Ковачевъ, който тукъ по единъ дребенъ и нищоженъ поводъ каза, че било позоръ да се освободятъ малкитѣ селски кооперативи отъ данѣкъ върху оборота и да плащали патентъ. Такова едно отношение тия кооперации не заслужаватъ. Тѣ сѣ дали достатъчно доказателства вече, че могатъ да бѣдятъ творци на народни блага и да бѣдятъ упование на селскитѣ и градски маси. (Ржкоплѣскания)

**Минчо Ковачевъ:** Не е вѣрно. Азъ изнесохъ данни. Мога и сега съ данни да Ви докажа противното.

**Д-ръ Иванъ Бешковъ:** Нѣма какъво да ме убеждавате. Вие въ разгояние на единъ месецъ все се качвахте на тая трибуна да приказвате по всичко: и за минно дѣло, и за железници, и за ферибоотъ, и за одеколонъ, и за кооперативи — те сѣ били членъ на 14 кооперации — оставаше само да говорите за фъстѣцитѣ и за кочоветѣ. По всички въпроси Вие говорите все компетентно! (Ржкоплѣскания)

**Председателъ Никола Логофетовъ:** Свършете, г-нѣ Бешковъ.

**Д-ръ Иванъ Бешковъ:** Свършвамъ. — Г-да народни представители! Извинявамъ се, че се отвлѣкохъ отъ въпроса. Приключвамъ бележитѣ си. Азъ ще гласувамъ

представения отъ правителството законопроектъ за бюджета съ съзнанието, че въ този моментъ, при настоящата обстановка и въ времената, въ които живѣемъ, правителството не е могло да ни даде нѣщо по-добро. Азъ ще го гласувамъ съ надеждата, че въ най-скоро време ние ще бѣдемъ сезирани отъ почитаемото правителство съ нова, по-справедлива далѣчна система, която да внесе по-голѣма хармония въ облагането на отдѣлнитѣ стопански категории и на отдѣлнитѣ лица. Ще го гласувамъ съ голѣмото съзнание, че ние чрезъ него искаме да засилимъ нашата народна отбрана въ единъ моментъ когато пожарѣтѣ на войната бушува въ Европа и когато пламѣцитѣ на този пожаръ приближаватъ и идатъ къмъ нашата къща. Ще го гласувамъ, г-да народни представители, защото най-после ние имаме една двойка грижа: отъ една страна да внесемъ въ съзнанието на българския народъ, че днесъ, въ моментитѣ на върховни изпитания, той трѣбва да е готовъ да даде всички жертви за своята родина, а отъ друга страна, като негови избраници да бдимъ, щото да цари социална справедливостъ, да цари хармония между всички слоеве. Ние трѣбва да кажемъ: тамъ, кѣдето има много, много ще вземемъ; тамъ, кѣдето има малко, малко ще вземемъ, а тамъ, кѣдето нѣма, ще дадемъ, за да насърчимъ всички производителни слоеве, за да повдигнемъ духа на българския народъ, толкова необходимъ въ днешнитѣ времена на тежки изпитания. (Продължителни ржкоплѣскания)

**Председателъ Никола Логофетовъ:** Има думата народниятъ представител г-нѣ Дочо Христовъ.

**Иванъ В. Петровъ:** Ако може, да отидемъ да вечеряме, и следъ това да се върнемъ да заседаваме до 12 часа.

**Председателъ Никола Логофетовъ:** Ще заседаваме докато свърши г-нѣ Дочо Христовъ. Само трима души сѣ изказали. Ще се изкаже и четвъртиятъ, и ще свършимъ.

**Иванъ В. Петровъ:** Това е пренебрежение и къмъ самия ораторъ.

**Председателъ Никола Логофетовъ:** И утре ще бѣде така, и други день ще бѣде така, шомъ така карае. Защо така приказвате! Обърквате реда. Други день ще говорятъ други.

**Дочо Христовъ:** Нѣма кворумъ най-напредъ.

**Председателъ Никола Логофетовъ:** Кворумъ не е необходимъ.

**Дочо Христовъ:** Не е необходимъ, но трѣбва да има рѣдъ. Азъ нѣмамъ нищо противъ да си напиша рѣчта и да я дамъ на стенографитѣ.

**Ангелъ Стояновъ:** Нека говори.

**Дочо Христовъ:** Да говоря, ама нѣма кворумъ. На 20 души ли да говоря, г-нѣ председателю?

**Председателъ Никола Логофетовъ:** Говорете, г-нѣ Христовъ.

**Дочо Христовъ:** (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Бюджетѣтѣ на държавата въ неговата приходна и разходна частъ е резултатъ само на предвиждаче. Като се има предвидъ, че управление безъ бюджетъ не може да съществува и че въ бюджета е изразена и политиката на управлението, действително оправдаза се максимата, че да управлявашъ, това значи да предвиждашъ. При това положение много голѣмо значение за спокойното и резултатно управление иматъ лицата или лицето, което предвижда, което управлява и което същевременно провежда, както събирането на приходитѣ, така и извършването на разходитѣ.

Отъ изложението, което ни направи г-нѣ министърѣтѣ на финанситѣ тукъ, и отъ печатното изложение се вижда, че г-нѣ министъръ Божиловъ е положили много грижи и много трудъ, за да може лично, непосредствено да вникне въ всѣка гѣнка на българския стопански, финансовъ и националенъ животъ.

(Народниятъ представителъ Иванъ В. Петровъ отива при председателя)

Г-не председателю! Азъ моля да се отбележи колко депутати присѣствуватъ, когато се говори по бюджета на държавата.

**Председател Никола Логофетов:** Прекратявамъ разискванията. Въ съгласие съ правителството, предлагамъ следния дневенъ редъ за заседанията на 16 априлъ, въ 15 часа.

Одобрене на предложенията:

1. За одобряване добавянето новъ чл. 2 „а“ къмъ чл. 2 на договора отъ 26 августъ 1937 г. за даване индустриална концесия за производство на самолети на акционерно дружество „Български Капрони“ — София.

2. За освобождаване въздухоплавателното дружество „Ерѣ Франсъ“ отъ задължението да поддържа презъ 1939 г. въздушна служба по линията Драгоманъ—София—Пловдивъ—Свиленградъ, съгласно договора, сключенъ на 16 мартъ 1931 г.

3. За одобряване на договора, сключенъ между българското правителство и италианското въздухоплавателно

дружество „Ала Ляториа“ — Римъ, за отдаване на експлоатация отсѣчката надъ българска земя София—Солунъ отъ въздушната линия Римъ—Бриндизи—Тирана—Солунъ—София.

4. Второ четене на законопроекта за измѣнение на закона за разширение на желѣзнопътната мрежа и на пристанищата.

5. Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1940 бюджетна година — продължение разискванията.

6. Одобрене решенията на прошетарната комисия.

Които г-да народни представители приематъ така предложения дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Закривамъ заседанието.

(Закрито на 20 ч. 15 м.)

Председателъ: **НИКОЛА ЛОГОФЕТОВЪ**

Секретари:

{ **ДИМИТЪРЪ САРАДЖОВЪ**  
**НИКОЛАЙ СУЛТАНОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **ДОНЧО ДУКОВЪ**